

**VISOKA POSLOVNA ŠKOLA
STRUKOVNIH STUDIJA
ČAČAK**

DIPLOMSKI RAD

Ribarska politika Europske unije

Mentor: _____
Profesor: _____

Student: _____
Br.Indeksa: _____

Sažetak:

Diplomski rad pod nazivom «Ribarska politika Europske Unije» podijeljen je u četiri glavna dijela. Prvi dio tematizira opći pojam ribarstva s globalne perspektive. Drugi dio rada analizira detaljnije sektor ribarstva u Europi, odnosno analizira se razvoj Zajedničke ribarske politike kroz povijest procesa europskih integracija. Treći dio rada fokusiran je na ključne mehanizme Zajedničke ribarske politike koji su trenutno u primjeni te odgovornost pojedinih institucija EU u provođenju iste. Posljednji, četvrti dio rada donosi predviđanja i preporuke za budućnost Zajedničke ribarske politike, s osvrtom na poziciju RH u procesu europskih integracija.

Ključne riječi: Zajednička ribarska politika EU, ukupni dopušteni ulov, ribolovni napor, ribolovne zone, princip jednakog pristupa, fenomen quota hopping, nadležnost institucija EU u provođenju ZRP, ribarstvo Mediterana, proširenja EU s aspekta ribarske politike, mehanizmi kontrole, međunarodni odnosi u ribarstvu, tehničko-konzervacijske mjere, programi pomoći, pravo mora, isključivi gospodarski pojas, zaštićeno ekološko ribolovni pojas.

S A D R Ź A J

1. UVOD	1
---------------	---

I. RIBARSTVO U SVIJETU

2. RIBARSKA INDUSTRIJA U SVIJETU	2
2.1. Ribolovne Zone	3
2.1.1. Ribolovne Zone Oceana	3
2.1.2. Slatkovodno ribarstvo	4
2.1.3. Ribogojilišta	4

II. ZAJEDNIČKA RIBARSKA POLITIKA EUROPSKE UNIJE (ENG. COMMON FISHERIES POLICY)- POVIJESNI PREGLED

3. UGOVORI	5
3.1. Ugovor o osnivanju europske zajednice	5
3.2. Jedinstveni Europski Akt (Eng. The Single European Act)	6
3.3. Ugovor o osnivanju Europske Unije	6
3.4. Ugovor iz Amsterdama	7
3.5. Ugovor iz Nice	7
4. KLJUČNI PROPISI TRIJU STADIJA ZRP	7
4.1. Rani period do 1976.g.	7
4.1.1. Prema zajedničkoj ribarskoj politici	7
4.1.2. Međunarodni razvoj u «pravu mora»	8
4.2. Prihvaćanje Zajedničke ribarske politike 1983.g.	9
4.2.1. Prihvaćanje zajedničke politike za ribarstvo	9
4.2.2. Ukupni Dopusćeni Ulov	9
4.2.3. Povijesna prava u obalnom pojasu	11
4.2.4. Tehničke konzervacijske mjere	11
4.3. Revizija Zajedničke ribarske politike 1990-ih	12
4.3.1. Pristupni akt Španjolske i Portugala	12
4.3.2. Revizija ZRP u razdoblju 1983.-1992.g.	12
4.3.3. «Management regulation» 1992.g.	13
4.3.4. Uključenje Španjolske i Portugala u ZRP	14
4.3.5. Međunarodni odnosi u sektoru ribarstva	14
4.3.6. Mediteran	16
4.3.7. Proširenje Europske Unije 1995.g.	19
4.3.8. Strukturne mjere u sektoru ribarstva.	19

4.3.9. Organizacija tržišta ribljih proizvoda.	22
4.3.10. Novi pristup provođenju kontrole- Control regulation 1993.	22

III. ZAJEDNIČKA RIBARSKA POLITIKA EU - KLJUČNE STAVKE DANAŠNJICE

5. MJERE NADZORA I KONTROLE ZRP	25
6. RIBARSKI NAPOR	27
7. INSTITUCIJE NADLEŽNE ZA ZRP	28
7.1. Europsko Vijeće	28
7.2. Vijeće Europske Unije	28
7.3. Europska Komisija	28
7.4. Europski Parlament	30
7.5. Odnos nadležnosti institucija EU i država članica u reguliranju i provođenju zakona iz sektora ribarstva	31
8. FENOMEN QUOTA HOPPING	32

IV. ZAJEDNIČKA RIBARSKA POLITIKA EU U NOVOM TISUĆLJEĆU

9. REVOLUCIJA NADZORA- SISTEM DETEKCIJE BRODOVA (SATELITSKI NADZOR)	34
10. REFORMA ZAJEDNIČKE RIBARSKE POLITIKE 2002.-2003.G.	36
11. PERSPEKTIVA HRVATSKE S OSVRTOM NA PROBLEM ZERP-A	40
12. ZAKLJUČAK	45
POPIS LITERATURE	46

1. UVOD

U svom diplomskom radu bavim se temom Zajedničke ribarske politike Europske Unije. Za obradu te teme odlučio sam se iz razloga što je Republika Hrvatska trenutno na pragu ulaska u Europsku Uniju, a kao pomorska zemlja sa velikom tradicijom u ribarstvu smatrao sam pogodnim odabrati upravo tu temu. Tema ribarstva za mnoge europske zemlje pitanje je nacionalnog ponosa i od početka su se javljali brojni sporovi i problemi oko usuglašavanja te politike. Zajednička ribarska politika u početku je funkcionirala u okviru Zajedničke poljoprivredne politike, a tek kasnije, ulaskom velikih ribarskih sila u članstvo Europske Unije, ona se izdvaja i postaje jedna od samostalnih politika.

Obradu teme započeo sam objašnjavanjem ključnih pojmova u ribarstvu, prikazom stanja ribarstva u svjetskim razmjerima, da bi se potom fokusirao na ribarstvo u Europi i uže pojmove koji su zapravo i tema moga rada. U radu sam koristio historijski pristup na način da sam objasnio razvoj ZRP kroz povijest te sam kronološkim redom uvodio principe i novine koji su postajali sastavnim dijelom ZRP Europske Unije. Kako se rad približava kraju tako se u fokus razmatranja stavljaju problemi današnjice od kojih svakako treba spomenuti *održivi razvoj* koji je ugrožen prevelikom kapacitetom ribolovne flote. Na samom kraju prelazim sa općeg na pojedinačno i problematiziram Hrvatski aspekt integracije u Europsku Uniju i problem proglašenja i primjene zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa.

Glede izvora podataka koje sam koristio u diplomskom radu treba istaknuti kako se unatoč velikoj medijskoj pažnji koja se pridaje problemu ribarstva i procesu pristupanja Republike Hrvatske u članstvo EU, većina podataka o ribarstvu korištenih u ovom radu nalazi u fondu stranih biblioteka, te na Internet stranicama europskih institucija.

Dodatne informacije i savjete potrebne za pisanje ovoga rada pružile su mi osobe koje su direktno uključene u ribarsku politiku Republike Hrvatske- Gospođa Neda Skakelja iz Hrvatske obrtničke komore te Gospodin Kristijan Turkalj iz Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija, kojima se na ovom mjestu srdačno zahvaljujem.

I. RIBARSTVO U SVIJETU

2. Ribarska industrija u svijetu

Ribarstvo je važna grana ekonomije koja pruža hranu i posao za milijune ljudi diljem svijeta. Ribarska industrija uključuje sve djelatnosti koje se bave ulovom i uzgojem riba i školjkaša, kako one komercijalne, tako i one rekreativne. Ulov, prerada, konzerviranje te marketing riba i školjkaša spadaju u ribarsku industriju. Osim navedenih, u ribarsku industriju spadaju još i neki drugi produkti mora- kao npr. morske trave.

Riba kao namirnica bogata je proteinima, što je čini primamljivim resursom za naraslo svjetsko pučanstvo. Da bi se zadovoljio ribolovni apetit planeta, ribarska industrija iz godine u godinu povećava razinu ulova i proizvodnje. Riba se prerađuje na mnogo načina, među kojima su svakako najčešće primjenjivani- svježa, konzervirana, sušena i smrznuta riba.

Najveći riblji resursi nalaze se u svjetskim oceanima, a manje količine hvataju se i uzgajaju u slatkovodnom ribarstvu na rijekama i jezerima.

Svjetski godišnji riblji ulov iznosi preko 120 milijuna tona, a zemlja koja prednjači sa otprilike 25% ulova je Kina. Među ribarske velesile ubrajaju se još i Čile, Indija, Indonezija, Japan, Peru, Rusija te Sjedinjene Američke Države.

Diljem svijeta ribarska industrija upošljava milijune radnika. Mnogi od njih rade na krstarećim oceanskim brodovima, kočama, te manjim barkama bliže obali. U posljednje vrijeme sve veći postotak proizvodnje bilježe uzgajališta riba. Druga *vezana* zaposlenja su prerada, pakiranje te distribucija ribljih proizvoda. Ljudi u *vezanim* zaposlenjima izvode poslove prekupa, filetiranja, čišćenja riba i školjaka, rad na mašinama za konzerviranje, inspekcija, zaštita itd..

Ljudi ribare tisućama godina. Kroz stoljeća se upotrebljavaju razni alati za ulov ribe a među najčešćima su- udice, osti, mreže i zamke. I danas se rabe navedeni alati, no moderni brodovi potpomognuti navigacijskim uređajima te uređajima za lociranje jata riba najčešće love golemim mrežama te se na taj način učinkovitost ulova povećava. Moderni brodovi opremljeni su posljednjim krikom tehnologije, ali među opremom svakako treba istaknuti goleme hladne komore koje omogućuju ribarenje na velikim udaljenostima bez opasnosti od kvarenja ribe.

Sredinom pedesetih godina prošloga stoljeća mnoge zemlje povećale su učinkovitost ulova, kako u blizini obale tako i na velikim udaljenostima. Kao rezultat toga, ukupna količina ulova svake se godine povećavala i dosezala svoj maksimum. Počinju se javljati problemi ugroženosti pojedinih vrsta riba te sporovi oko ribolova u određenim ribolovnim područjima. Tradicionalno, ulov ribe mogao je vršiti bilo tko s obzirom da su riblji resursi smatrani općim dobrom do trenutka ulova. No s razvojem ribarske industrije i tehnologije mnoge zemlje stavljene su u nezgodan položaj činjenicom da im veliki brodovi koji plove pod stranim zastavama iskorištavaju morska bogatstva u blizini njihovih obala. Rezultat toga je osnivanje raznih međunarodnih komisija s ciljem zaštite ribljih resursa i rješavanjem nastalih sporova o pravima ribarenja.

Sedamdesetih godina prošlog stoljeća gotovo su sve obalne države proglasile gospodarske pojaseve kako bi učinkovitije sačuvale i zaštitile pripadajuće morske resurse. Taj pojas proteže se 200 milja od polazne crte mjerenja teritorijalnog mora neke obalne države. Zemljama koje su proglasile gospodarski pojas zajamčeno je pravo ribarenja i vlasništva nad ribom i drugim prirodnim izvorima unutar pojasa.

2.1. Ribolovne zone

Ribolovnim zonama (eng. fisheries) nazivaju se područja gdje se rekreativno i komercijalno lovi riba. U mnogim slučajevima u pojedinim ribolovnim zonama lovi se više vrsta ribe. Ribolovna zona može predstavljati malo jezero ili čak golema područja oceana. Kao primjer možemo uzeti ribolovnu zonu u kojoj se hvata tuna (tuna fishery) koja se proteže zapadnom obalom centralne i južne Amerike i koja obuhvaća trinaest milijuna četvornih kilometara. Pojam ribolovnih zona ne može se adekvatno primijeniti na lokalitet Jadranskoga mora koje je radi svoje bioraznolikosti specifično (tako se u Jadranu ulov ribe često, premda ne i uvijek, vrši nad više ribljih vrsta istovremeno).

2.1.1. Ribolovne zone oceana

U njima se hvata gotovo 80% svjetskog komercijalnog ulova ribe (u tu brojku uračunata je i proizvodnja u ribogojilištima). Gotovo sav ulov na oceanima vrši se u blizini obala, a osobito se to odnosi na plitke vode kontinentalnog obruba (continental shelf). Kontinentalni obrub predstavlja nastavak kontinentalnog reljefa u more. Na nekim mjestima kontinentalni obrub ipak se prostire vrlo daleko od obala.

Na kontinentalnim obrubima neka područja pogoduju fenomenu zvanom «izdizanje» (eng. *upwelling*), koji se dešava u određenim godišnjim periodima kada sa obala pušu hladni vjetrovi nad površinu mora. Hladna voda sa dna tada se izdiže na površinu i sa sobom nosi bogate hranjive sastojke sa dna (fosfati i nitrati neophodni za biološku reprodukciju). Zone mora gdje se događa «izdizanje» uvrštavaju se u najbogatija svjetska biološka područja. Takva područja pogoduju i razvoju sićušnih organizama koji služe kao hrana ribama. Među mjesta gdje je pojava «izdizanja» najizraženija spadaju obala Perua, zapadna obala sjeverne Amerike, sjeverozapad i jugozapad Afrike, Somalija, Arapski poluotok i Antarktika.

- Ribolovne zone Atlantskog oceana

Otpriblike četvrtina svjetskog ulova riba izlovljava se u Atlantskom oceanu. Najviše atlantske ribe obitava u sjevernom dijelu, a najbogatija ribarska područja protežu se od Newfoundlanda do New Englanda (list, koljak, kolja, sabljara). Meksički zaljev, ruka atlantskog oceana, predstavlja produktivno ribarsko područje Sjedinjenih Američkih Država. Meksički zaljev obiluje račićima i jastozima.

Osim navedenih, Atlantski ocean ima još nekoliko područja bogatih ribom. Tu svakako spada sjeveroistok Atlantika u blizini Islanda i Ujedinjenog Kraljevstva, kao i jugozapad Atlantika u blizini Argentine i Brazila. Posade iz više zemalja - Danske, Islanda, Norveške, Rusije te Ujedinjenog Kraljevstva ribare u vodama sjevernog Atlantika. U tom području hvata se haringa, capelin, bakalar, skuša i još mnoge vrste. Uz obale Argentine i Brazila najviše se hvata oslić, lignja (i u našim krajevima vrlo je poznata «*lignja patagonica*») te pišmolj.

- Ribolovne zone Tihog oceana

Više od polovine svjetskog ulova riba izlovljava se u Tihom oceanu. Najviše ribe nalazi se na sjevernom dijelu. U Beringovom moru, Aljaškom zaljevu i drugim područjima sjevernog Pacifika najviše se hvata kolja, srdela, skuša te incun. Losos je

također dosta zapažen. Od školjkaša i rakova nalazimo dagnje, kamenice, kapice te razne vrste rakova.

Druge važne pacifičke ribarske zone uključuju jugoistočne vode uz obale južne Amerike te obalna mora zapadnog Pacifika od Indonezije do Japana. Glavninu ulova jugoistoka Pacifika uz obale južne Amerike predstavljaju inćuni, skuše te sardine. Vodeće ribolovne zemlje regije su Čile i Peru. U vodama zapadnog Pacifika lovi se srdela, skuša i tuna; a u tom dijelu vodeće su ribolovne zemlje Indonezija, Tajland i Filipini.

- Ribolovne zone Indijskog oceana

Oko 8% svjetskog ulova izlovljava se u Indijskom oceanu. Uglavnom se lovi lojka, tuna, račići itd.. Vodeće ribolovne zemlje regije su Indija, Mijanmar i Tajland.

2.1.2. Slatkovodno ribarstvo

Oko 20 % svjetskog komercijalnog ulova ulovi se u slatkovodnom ribarstvu na ribnjacima, jezerima, rijekama, rječicama, potocima i ribogojilištima kontinentalnih krajeva. Kina i Indija spadaju među zemlje koje love najviše ribe u slatkovodnom ribarstvu. Kineski godišnji ulov prelazi polovinu svjetskog slatkovodnog ribarstva, dok Indija hvata otprilike 10% svjetskog ulova. Obje zemlje uglavnom love šarana, tilapiju i druge biljojedne ribe. Na trećem mjestu po ulovu, poslije Kine i Indije, nalazi se Indonezija.

2.1.3. Ribogojilišta

Svake se godine na ribogojilištima proizvede više od 34 milijuna tona ribe, školjaka, i vodenih biljaka (npr. neke morske trave u Japanu). Drugi naziv za ribogojilište je akvakultura.

Ribogojilišta variraju od sasvim malenih u obliku manjih lokava, jezera do golemih organiziranih ribogojilišta u kojima je sve pod nadzorom, pa čak i okoliš. Uzgajivači ribe nastoje ukloniti zagađenja kako bi se riba što bolje razvijala. Ukoliko dođe do pojave bolesti ona se vrlo brzo širi i može dovesti do velikih gubitaka. Svakako treba spomenuti kako su mnoga ribogojilišta na udaru ekoloških udruga koje protestiraju zbog narušavanja bio-ravnoteže u okolišu, a ponajprije zbog koncentriranog i neprirodnog staništa riba. Jedan od glavnih odgovora koji im upućuju uzgajivači ribe jest taj da oni istovremeno štite mnoge riblje vrste od propadanja (npr. losos, pastrva). U našim krajevima zanimljiv je trend kako strana kalifornijska pastrva polagano zamjenjuje autohtonu pastrvu po kojoj su neke rijeke Dalmacije bile poznate.

Glavnina ribe uzgojene u ribogojilištima svodi se na šarana, soma, gourami, milkfish, pastrvu, losos, račiće i tilapiju. Kina je vodeća zemlja u svijetu sa više od 50% uzgoja svjetskih ribogojilišta. Na drugom mjestu nalazi se Japan, a najviše se proizvode kamenice, *red sea beam*, morske trave (alge) te gof.

II. ZAJEDNIČKA RIBARSKA POLITIKA EUROPSKE UNIJE (ENG. COMMON FISHERIES POLICY)- POVIJESNI PREGLED

Uvod- u relevantnoj literaturi¹ koja se bavi razvojem zajedničke ribarske politike (nadalje ću koristiti skraćeni termin ZRP u skraćenoj formi) obično se navode tri razvojna stadija te značajne politike Europske unije.

1. Rano razdoblje do 1976. godine
2. Usvajanje ZRP 1983. godine
3. Revizija ključnih elemenata ZRP 1990-e

Uz ova tri često navedena stadija svakako bi trebalo uvrstiti i onaj najnoviji čiji su temelji objašnjeni u jednom od ključnih dokumenata ZRP- Green paper «The future of the common fisheries policy» koja svoj fokus usmjerava na održivi razvoj ribarstva.

3. Ugovori

3.1. Ugovor o osnivanju europske zajednice

Zakonski temelj ZRP može se naći u nekoliko članaka **Ugovora o osnivanju Europske zajednice**². Neki općenitiji članci dotiču ZRP samo posredno, posebice kada se govori o uspostavljanju zajedničkog tržišta, razvoju ekonomskih aktivnosti, kontinuiranom i uravnoteženom proširenju, povećanju stabilnosti, poboljšanju životnog standarda i tješnjoj suradnji država zajednica³. No, da bi se željeni ciljevi ugovora ostvarili bilo je potrebno usvojiti niz politika koje će pratiti razvoj tržišta europske zajednice. To se posebice odnosilo na Zajedničku poljoprivrednu politiku⁴ (eng. Common Agricultural Policy- skraćeno CAP, ili hrv. ZPP).

Ugovor vrlo općenito spominje razvoj zajedničke poljoprivredne politike i donosi bazu za sekundarno usvajanje propisa koje će se ticati navedene politike⁵. Po definiciji spomenutoj u ugovoru poljoprivredni proizvodi obuhvaćaju : «the products of the soil, of stock farming and of fisheries and products of first stage processing directly related to these products»(radi jasnoće iznosim direktan citat članka ugovora). Nadalje, članak 32, paragraf 3 Ugovora navodi da su proizvodi na koje se odnosi članak 33 navedeni u dodatku 11 Ugovora. U tom «famoznom» dodatku nalazi se zapravo temelj ZRP, jer se tek u dodatku spominju ribe, rakovi i mekušci kao proizvodi na koje se odnosi navedeni članak ugovora. Upravo zato su ciljevi iz članka 33(članak se nalazi u odjeljku koji se

¹ Ronan J. Long & Peter A. Curran: Enforcing the Common Fisheries Policy, Blackwell Science, 2000g.

² Konsolidirana verzija Ugovora o osnivanju europske zajednice, http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/dat/12002E/pdf/12002E_EN.pdf

³ Članci 32-38 ugovora o osnivanju EZ

⁴ Detaljnije o Zajedničkoj poljoprivrednoj politici Europske unije vidjeti- Ivan Prusina, članak u zborniku radova «Uvod u europsku uniju», MATE d.o.o, Zagreb, 2004g, str. 219-230

⁵ odjeljak II ugovora, članci 32-38

bazira općenito na poljoprivredu) ugovora istovjetni i za ZPP i za ZRP, a ti se **ciljevi** mogu pratiti i do najnovijih dokumenata zajednice⁶. Ciljevi se odnose na: 1) povećanje ribarske proizvodnje promoviranjem tehničkog razvitka; 2) poboljšanje životnog standarda populacije koja radi i živi od ribarstva; 3) stabilizacija tržišta; 4) osiguravanje dostupnosti proizvoda; 5) osiguravanje da proizvodi dođu do kupaca po razumnim cijenama; 6) načelo nediskriminacije.

U Ugovoru se među ostalim navodi i postupak donošenja odluka. Članak 37(paragraf 2) propisuje da je Vijeće europske unije, nakon prijedloga od strane Komisije, te konzultacija sa Ekonomskim i socijalnim odborom te Europskim parlamentom, nadležno za implementaciju politike. Institucije Europske unije suučestvuju u kreiranju ribarske politike, a pri tome se koriste uredbama(regulations), smjernicama(directives), odlukama(decisions) te neobvezujućim aktima u obliku preporuka i mišljenja. Važno je naglasiti da se od navedenih mogućnosti najviše propisuju uredbe.⁷

3.2. Jedinstveni europski akt (eng. The single european act)

Jedinstveni Europski Akt potpisan je 1986.g. i donosi prilagodbe u strukturi Europskih zajednica⁸ dodavanjem obveza te mijenjajući institucionalni red i zakonodavnu proceduru. U aktu se navodi Ekonomska i socijalna kohezija, koja označava ulogu Zajednice u poticanju socijalnog i ekonomskog blagostanja građana i regija.

3.3. Ugovor o osnivanju Europske Unije

Ovim se ugovorom Zajednička ribarska politika(ZRP) izdvaja iz sektora Zajedničke poljoprivredne politike(ZPP), koja je do tada funkcionirala unutar posljednje. U ugovoru se uvodi jedna novina- načelo supsidijarnosti⁹. To načelo je imalo utjecaj i na ribarsku politiku, a to je danas vidljivo posebice u podjeli odgovornosti za provođenje ZRP između institucija EU i država članica.

U području donošenja propisa Ugovor o osnivanju EU unosi jednu novinu- propise kreiraju Parlament i Vijeće zajedno. Do tada Parlament nije imao to pravo. No, kada se radi o ZRP, Parlament ima samo savjetodavnu funkciju. Naime, ribarska politika je posebno i osjetljivo područje koje potrebuje prikladnu proceduru, a suodlučivanje Parlamenta i Vijeća je ocijenjeno kao nepodesno zbog brzine koja je potrebna uslijed brzih reakcija institucija EU.

⁶ Vidi- Green paper on the future of the common fisheries policy,
http://ec.europa.eu/fisheries/publications/reform/green_paper/volume2_en.htm

⁷ Više o tome vidi u «Uvod u Europsku Uniju», str. 59

⁸ termin «europske zajednice» koristi se od osnivanja triju zajednica 1957.g. do uspostave Europske Unije u Maastrichtu 1992.g.. Shodno vremenskom periodu u svojoj ću radnji koristiti i pripadajuće termine- europske zajednice od 1957.-1992.g., a Europska Unija od 1992.g. nadalje

⁹ Drugi paragraf članka 3(b) Ugovora o EU definira princip supsidijarnosti na način da će Zajednica na područjima koja ne potpadaju pod njezinu isključivu nadležnost djelovati po principu supsidijarnosti, ali samo u mjeri koja je potrebna i samo ako države ne mogu na zadovoljavajući način postići ciljeve tog djelovanja već ih Zajednica može bolje ostvariti. Više o principu supsidijarnosti vidi- Kristijan Turkalj, Reforma Zajedničke ribarske politike europske zajednice, str.3

3.4. Ugovor iz Amsterdama

U ugovoru iz Amsterdama koji je potpisan 1997.g. bitno je više odredbi, no za potrebe ZRP posebice treba istaknuti pripremu za primanje novih članica; povećanu ulogu Europskog Suda Pravde¹⁰ (jedna od najvažnijih funkcija suda tiče se tumačenja odredaba Ugovora o EU, koje imaju velike implikacije na ZRP); ekskluzivno pravo Komisije u predlaganju zakona; spominje se i početak koordinirane suradnje na području policijskih poslova i sudstva- premda je to pitanje međuvladinih odnosa država članica a ne Europske Unije.

3.5. Ugovor iz Nice

Ugovor iz Nice bavi se prije svega institucionalnim pitanjima s aspekta primanja deset novih članica 1. svibnja 2004.g. u punopravno članstvo EU. Upravo tu treba tražiti i prilagodbu sektora ribarske politike tom velikom proširenju. U nekim neslužbenim kuloarima često se spominje kako se Zajednička Ribarska Politika u pravilu mijenja nešto prije svakog kruga ulaska novih članica. Tako se za zadnje veliko proširenje ističe da se počinju primjenjivati vrlo strogi standardi u sektoru očuvanja okoliša i prirodne ravnoteže kao sredstvo s kojim bi se spriječilo daljnje širenje ribolovnih kapaciteta i tako dugoročno zaštitilo riblje stokove. No, na taj se način ribarske flote zemalja iz različitih krugova proširenja stavljaju u neravnopravan položaj. Neke flote su tako povećavale svoje ribolovne kapacitete (primjerice flote Italije, Francuske, Španjolske, Grčke...) neposredno do donošenja ključnih reformi u sektoru ribarstva.

4. Ključni propisi triju stadija Zajedničke ribarske politike

4.1. Rani period do 1976.g.

4.1.1. Prema zajedničkoj ribarskoj politici

Tokom 1966.g. Europska Komisija je poduzela prve korake ka stvaranju ZRP. Ti koraci se uglavnom mogu objasniti tadašnjom situacijom- konkurenciji na međunarodnoj razini koja je uspostavljena GATT sporazumima, te nedovoljnoj konkurentnosti flote zemalja EZ-a na tadašnjem stupnju razvoja.

Nakon prvih prijedloga Komisije, Vijeće europske unije je usvojilo dva dokumenta koja se danas smatraju temeljnima u okvirima ZRP:

1) Uredba Vijeća 2141/70 donesena 20. rujna 1970.g. koja uspostavlja zajedničku strukturnu politiku za ribarsku industriju;

2) Uredba Vijeća 2142/70 donesena 20. rujna 1970.g. koja uspostavlja organizaciju tržišta ribarskih proizvoda¹¹

Navedene uredbe su uvele neke poznate principe u ZRP. Prije svega to je princip jednakih uvjeta pristupa ribljim resursima(eng. Equal access principle); druga važna novost jest legislativni okvir za Vijeće koje će kasnije usvojiti potrebne konzervacijske

¹⁰ Detaljnije vidi u «Uvod u Europsku uniju», 75-76str.

¹¹ Znakovito je primijetiti da su ove uredbe donesene neposredno pred početak pregovora(radi se o danima) sa Irskom, UK, Danskom i Norveškom. Na taj način izbjegnuto je dogovaranje o ZRP sa novim članicama; kao i prvo Norveško NE na referendumu za ulazak EZ-u.

mjere za sprečavanje pretjeranog izlova ribljih stokova; te konačno treća važna odredba ticala se financijskog mehanizma koji će potpomoći razvoj ribarskog sektora kroz implementaciju uredbi za razvoj strukturnih i tržišnih sektora ribarske industrije.

Glede načela *jednakog pristupa* treba napomenuti da je Uredba koja uređuje tu problematiku donesena prije 1976.g., koja je ključna po činjenici da je tada većina obalnih država proširila svoje pojaseve na 200 nautičkih milja od polaznih crta za mjerenje. Ta je uredba sadržavala pravilo da svaka od ribarskih flota zemalja članica ima pravo na pristup u vode u druge zemlje članice(koje su pod suverenitetom *države-zastave(flag state)*). Države članice moraju osigurati jednake uvjete za sve ribare koji love u vodama zemalja članica EZ-a. Ta pravila ne vrijede u tri iznimke : 1) teritorijalne vode rezervirane su i dalje za lokalno stanovništvo (12 nautičkih milja)- ta je odredba sačuvana i u sljedećim dokumentima- *Pristupni akt 1972. g., Uredbama o upravljanju(eng. Menagement regulations)* iz 1983. i 1993.(one u nekim dijelovima spominju i vanjski pojas od 6 dodatnih milja na koje države imaju pravo temeljem «*historijskih razloga*»); 2)isključenje iz regulative posebno osjetljivog područja *Orkney-Shetland box*; 3) specijalni aranžmani za Portugal i Španjolsku temeljem *Iberian Act of Accession*. No, s vremenom, pravilo jednakog pristupa postalo je manje važno uvođenjem sustava *Ukupnih dopuštenih ulova(eng. Total allowable catches-TAC-s)* i dozvola za ribarenje.

4.1.2. Međunarodni razvoj u «pravu mora»

Treća konferencija UN-a o pravu mora (UNCLOS III) održana u svibnju 1975.g. Uvodi Gospodarski pojas kao pravni postulat. Gospodarski pojas kao pravna praksa je vrlo dobro prihvaćen i zbog toga što su tijela odgovorna za očuvanje ribljih stokova(eng. North East Atlantic Fisheries Commission i The International Commission for the North West Atlantic Fisheries) podbacila u postizanju rezultata. Neke od prvih zemalja koje su proširile jurisdikciju do razine 200 nautičkih milja su Kanada, SAD, SSSR, Island i Norveška. Takav razvoj događaja doveo je ribarsku flotu EZ-a u nezgodan položaj, te su ribari morali loviti bliže obala zemalja članica, što je naravno imalo negativan utjecaj na tada već ugrožene riblje stokove. Da bi doskočila takvom razvoju događaja, europska Komisija predložila je sljedeće mjere:

- 1) Članice EZ-a proglasiti će Gospodarski pojas u Sjevernom moru i sjevernom Atlantiku, s početkom primjene 1. siječnja 1977.g.;
- 1) Komisija će pregovarati s trećim zemljama kako bi se osigurali uvjeti ribarima EZ-a za pristup dostatnim ribljim stokovima;
- 3) Menadžment koji će se baviti ribarskom zonom EZ-a i specifičnim konzervacijskim elementima;
- 4) Mjere za racionalizaciju flote EZ-a, sa posebnim naglaskom na ribarske industrije Irske, UK i Grenlanda.

4.2. Prihvaćanje Zajedničke ribarske *politike* (skraćeno ZRP) 1983.g.

4.2.1. Prihvaćanje zajedničke *politike* za ribarstvo

Do 1980-ih zapravo se može govoriti o ribarskoj politici gledanoj kroz prizmu drugih politika EZ-a, primjerice politika koje se tiču tržišta, strukturalnih pitanja itd.. No, u svibnju 1980.g. Vijeće se u svojoj deklaraciji obvezalo kako je za provođenje mjera u sektoru ribarstva potrebno donijeti jednu novu politiku sa pratećim mjerama. Pošto se radi o ključnim odlukama za sektor ribarstva ovdje iznosim predložene smjernice:

- 1) Racionalne i ne-diskriminirajuće mjere za menadžment resursa i konzervacijske mjere, kako bi se ponovno poboljšalo stanje ribljeg fonda i na taj način sektor stavio u stanje održivosti u primjerenim socijalnim i ekonomskim uvjetima;
- 2) Pravedna raspodjela ulova, s posebnim fokusom na tradicionalne ribarske krajeve koji su vezani za sektor ribarstva, a možebitno i na ribolovna područja trećih zemalja;
- 3) Efektivna kontrola nad provođenjem pravnih propisa;
- 4) Uvođenje strukturalnih mjera koje uključuju financijsku pomoć EZ-a;
- 5) Uspostava dobrih odnosa sa trećim zemljama u sektoru ribarstva te provođenje već potpisanih ugovora. Preporuča se i dodatno ugovaranje kako bi se omogućilo više ribljih stokova brodovima Zajednice, kao i ponude trećim zemljama u obliku trgovinskih ustupaka.

Osim navedenog Vijeće se također obvezalo razmotriti prijedloge Komisije o tehničkim konzervacijskim uvjetima, kontrolnom režimu, kao i o uvođenju sistema kvota. Nakon dugih pregovora u studenom 1982.g. usvojena je Uredba Vijeća 170/83 koja uspostavlja sistem za očuvanje i upravljanje ribljim resursima. Ta je uredba stupila na snagu 25. siječnja 1983.g. i smatra se *temeljom* u ZRP¹². Znakovito je primijetiti kako se ključne odredbe u ZRP u pravilu donose u desetogodišnjim razdobljima(ključni dokument prije uredbe 170/83 bio je Pristupni Akt 1972.g.,kojim je uspostavljeno načelo jednakog pristupa(eng. Equal access principle)).

Među ključnim odrednicama Uredbe iz 1983.g. (170/83) svakako treba spomenuti objektivu koja spominje zaštitu ribljeg fonda, morskih bioloških resursa, te njihovo uravnoteženo iskorištavanje na dugoročnoj bazi. Neke od predloženih mjera za postizanje tog cilja su zone u kojima se ograničava ribolov (vremenski i prostorno); standardizacija opreme, veličina oka na mrežama za pojedine vrste riba, limitiranje ulova itd.. Uvodi se i sistem Ukupnog dopuštenog ulova (eng. Total Allowable Catches), kao i povećana uloga Europskog Parlamenta u zakonodavnoj proceduri (unutar parlamenta osnovan je odbor za ribarstvo).

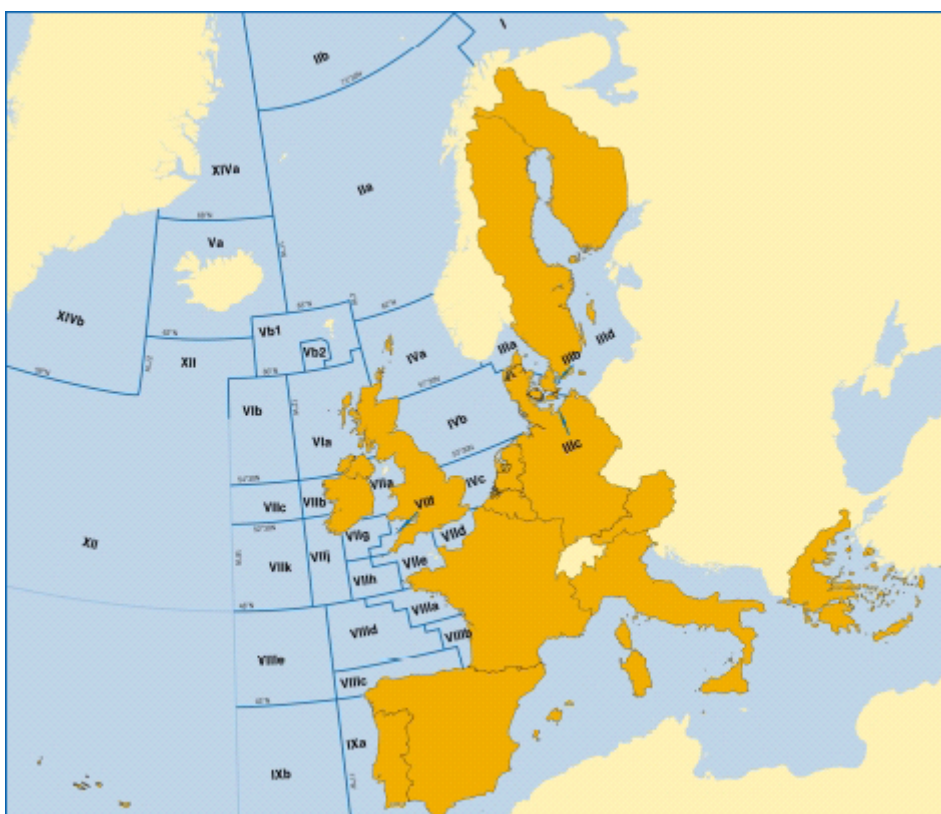
4.2.2. *Ukupni Dopušteni Ulov* (eng. Total Allowable Catches-TAC)

TAC je kratica koja se vrlo često koristi, a označava maksimalnu *količinu* određene vrste ribe koja se može izloviti u određenom *periodu*. U određivanju količine koja se može izloviti sudjeluju i znanstvena tijela kao što je primjerice *Međunarodno Vijeće za istraživanje mora*(eng. International Council for the Exploration of the Seas-ICES) i to na način da ICES predloži granicu do koje se određena vrsta ribe može izlovljavati, pazeći pritom da se održi baza koja je potrebna za pomlađivanje vrste. Nakon primitka savjeta

¹² U literaturi se navedena uredba najčešće spominje pod terminom *1983 Management Regulation*, a mnoge njene odredbe su i danas važeće(primjerice sustav kvota(eng. TAC))

Komisija se obraća *Znanstveno-tehničko-ekonomskom odboru za ribarstvo* (eng. Scientific, Technical and Economic Committee for fisheries-STEFC) za mišljenje. U svjetlu dobivenog mišljenja, Europska Komisija potom izrađuje prijedlog koji šalje Europskom Vijeću na prezentaciju unutar *Savjetodavnog odbora za ribarstvo* (eng. Advisory Committee for Fisheries-ACF). Nakon takve procedure donosi se TAC za svaku pojedinu vrstu ribe. Kvote koje se dodjeljuju svakoj pojedinoj zemlji dobivaju se derivacijom iz TAC-a primjenom fiksnih stopa(ključa), koje ima svaka pojedina zemlja za svaku pojedinu riblju vrstu¹³.

Slika I: Prikaz ribolovnih zona EU na koje se primjenjuju TAC i kvotni sustav

Izvor: http://ec.europa.eu/fisheries/publications/tac/tac2002_en.pdf, «Fishing TACS and quotas 2002»

Osim kvota, uredbe sadržavaju i najveću dopuštenu veličinu ribe koja se smije loviti, tržiti i procesuirati (izraženo u centimetrima). Ta je stavka vrlo važna jer u morima uslijed intenzivnog ribolova ostaje većinom mlada riba koja se nije sposobna mrijestiti. To dovodi do ugroženosti opstanka ribljih vrsta jer se prevelikim izlovom onemogućava obnavljanje ribljih stokova.

Da bi pojasnio kako izgledaju regulative u kojima se donose godišnje kvote navodim primjer TAC za Bakalar. Dopuštena veličina Bakalara koji se smije loviti iznosi 35cm. Na tablici I u prvom se redu nalaze pojedine zemlje (Belgija, Danska, Njemačka itd.), a u prvom stupcu navedene su zone u kojima se bakalar može hvatati. Ukrštavanjem polja reda i stupca vidimo iznos koliko određena zemlja smije loviti u određenoj ribolovnoj

¹³ U postupku dodjeljivanja fiksnih stopa(ključeva) moguće su određene preinake koje se uglavnom donose iz razloga relativne stabilnosti ribljih stokova u pojedinim zemljama EZ-a(EU)

zoni. Tako primjerice Danska u zoni IIIbcd(Baltičko more) smije loviti 20 872 tona Bakalara. Znakovito je na ovom mjestu primijetiti kako takav sustav zapravo onemogućuje potpunu slobodu ribolova i zapravo je suprotan načelu «equal access principle». To je zapravo negacija prava ribolova svih članica EU u zajedničkim vodama EU, no treba naglasiti da je osnovni razlog TAC sustava očuvanje ribljih resursa, kao i to da se isti sustav ne primjenjuje na Mediteranu(uključujući Jadransko more).

Tablica I: Prikaz određivanja kvota za izlov Bakalara u ribolovnim zonama EU

Zone	TAC	UE	BE	DK	DE	ES	FR	IR	NL	PO	FI	SU	UK	GR	N.R.
I,IIb	395 000	13 667			2 610	6 747	1 114			1 425			1 671		100
I,II (Norwegian waters)	NA	16 355			1 976	2 205	1 813	245		2 205			7 666	245	
Skagerrak	7 100	6 870	20	5 680	140				40			990			
Kattegat	2 800	2 800		1 728	36							1 037			
IIIbcd (Community waters)	76 000	46 284		20 872	9 127						1 083	15 203			
IIId (Latvian waters)	76 000	1 300		130	59						56	105			950
IIId (Lithuanian waters)	76 000	1 300		130	59						56	105			950
IIa ¹⁴ ,IV	49 300	41 620	1 474	8 473	5 372		1 822		4 787			256	19 436		
Vb ¹⁵ ,VI,XII,XIV	4 600	4 600	7		68		730	1 035					2 760		
Greenland waters	NA	2 000			1 636								364		
Vb (Faroeese waters)	NA	500			10		60						430		
VIIa	3 200	3 200	43				117	2 017	11				922		
VIIb a k VIII,IX,X, Ceca ¹⁶ 34.1.1 ¹⁶	8 700	8 700	383				6 573	977	55				712		
TOTAL	698 700	149 196	1 927	37 013	21 093	8 952	12 229	4 274	4 893	3 630	1 195	17 696	33 961	245	2 000

Izvor: «Fishing TACS and QUOTAS 2002», Council Regulation 2555/2001

4.2.3. Povijesna prava u obalnom pojasu

Uredba Vijeća 170/83 među ostalim produljuje i pravo obalnih država da prošire svoje obalne pojaseve u duljini 6-12 nautičkih milja. U tom pojasu država kojoj pripada obala ima isključivi suverenitet nad tim područjem¹⁴. Izvan obalnog pojasa uspostavljen je licenčni sustav kako bi se kontrolirao i zaštitio pretjerani izlov ribe.

4.2.4. Tehničke konzervacijske mjere

Usporedno s donošenjem temeljne uredbe ZRP, Vijeće je donijelo i paket mjera za očuvanje ribljih stokova. Tehnička uredba 1983.g.¹⁵ donijela je detaljne mjere za očuvanje ribljeg fonda Atlantika i Sjevernog mora. Radi se o odredbama u kojima se specificiraju minimalne veličine oka na mrežama, najveći dopušteni usputni ulov¹⁶, veličina riba koje se smije loviti, sezone zatvorene za ribarenje itd.. Cilj ovih mjera je zaštita riblje mladi i morskih ekosustava.

¹⁴ Uredba Vijeća 170/83, članak 6

¹⁵ Council Regulation No. 171/83

¹⁶ Termin na engleskom jeziku je by-catch, i oko njega postoje brojne kritike

Mjere zaštite za Baltičko more donesene su Uredbom Vijeća 88/98, a za Mediteran Uredbom Vijeća 1626/94¹⁷.

Tehničke mjere za očuvanje ribljeg fonda imale su podosta amandmana i to je područje svakako jedno od najkontroverznijih zbog sukoba više snažnih interesnih skupina¹⁸ - od onih koji se brinu o očuvanju okoliša, ribarske industrije, lokalnih zajednica koje uglavnom žive od ribarstva pa sve do nacionalnih i političkih interesa. Najnoviji amandmani fokusiraju svoju pažnju na smanjenje ulova riblje mladi, na smanjenje količina riba koja se zbog svoje male veličine moraju odbacivati¹⁹, zaštitu područja gdje se ribe razmnožavaju i mriješte te zabranu prodaje premaleni riba. Ove velike reforme zbivaju se pred ulazak Grčke, te nešto kasnije Španjolske i Portugala u članstvo EZ-a.

4.3. Revizija Zajedničke ribarske politike 1990-ih

4.3.1. Pristupni akt Španjolske i Portugala

Kada se promatra Pristupni akt Španjolske i Portugala vidljivo je da je ulazak u EZ za te zemlje bio postupan, tj. da te zemlje danom ulaska u EZ nisu odmah implementirale svu legislativu Zajednica već je trebalo napraviti prilagodbu u pojedinim sektorima. Upravo zato je i donesen *Pristupni Akt* kako bi se ublažili efekti ulaska te dvije moćne pomorske zemlje. *Pristupni Akt* je za Španjolsku i Portugal donio zabranu ribolova u deset zemalja članica EZ-a. Samo tri stotine ribarskih brodova iz Španjolske moglo je loviti u vodama zajednice, sa stavkom da je neograničeni ulov imalo samo 150 brodova, dok je drugih 150 moglo loviti samo povremeno. Niti jedan brod sa Iberskog poluotoka nije imao dozvolu za ribarenje na Sjevernom moru, Baltiku, Irskom kvadratu (eng. Irish box). Za portugalsku flotu situacija je bila još teža - pristup vodama zajednice imalo je samo 11 brodova. Pristup brodova Zajednice u vode Portugala također je zabranjen u prijelaznom periodu.

Brodovlje Portugala i Španjolske moralo se početi pridržavati načela *acquis communautaire* koja se fokusiraju na očuvanje, upravljanje i kontrolu sektora ribarstva.

4.3.2. Revizija ZRP u razdoblju 1983.-1992.g.

Početkom 90-ih revizija sektora ribarstva dovela je do zaključka da flota EZ-a i njena ribarska industrija imaju kapacitet koji se ne može zadovoljiti ribljim stokovima u vodama zajednice.

Da bi se dugoročno moglo planirati u razinama biološke i ekonomske održivosti neke mjere ZRP su morale biti promijenjene. Prije svega se kritizira sustav ukupnog dopuštenog ulova/kvota. Taj je sustav trebao pridonijeti da se smanji «*ribarski napor*» koji dovodi do kritičnog stanja održivosti ribljih stokova, iz jednostavne činjenice da sve veći izlov stvara krug u kojem je sve manje ribe. Osim toga preporuča se i povezivanje više politika EZ-a, a prije svega se to odnosi na strukturnu i tržišnu politiku. U sektoru koji se bavi kontrolom i nadziranjem traži se dodatni napor jer je evidentno da je stanje alarmantno, te da su potrebne strože mjere nadzora i kontrole.

¹⁷ Council regulation 1626/94 donesena je 27. lipnja 1994.g.

¹⁸ O temi EU i interesnim skupinama vidjeti- Uvod u Europsku Uniju, zbornik radova, str.80

¹⁹ Na internetu se može pronaći mnoštvo informacija oko sporne mjere da se već mrtve i premalene ribe moraju bacati nazad u more. Kao primjer može se vidjeti sljedeći video na web adresi- <http://www.youtube.com/watch?v=pssmFef3YJo>

4.3.3. «*Menagement regulation*» 1992.g.²⁰

Kao odgovor na zaključke pregleda sektora, Europsko Vijeće donijelo je uredbu pod nazivom «*menagement regulation*» koja u dobrom dijelu slijedi preporuke europske Komisije. U svom prvom članku uredba navodi kako se ZRP odnosi na iskorištavanje morskih resursa, akvakulture, procesuiranja i trženja ribljih i morskih namirnica na području voda Europske Zajednice(EU), ili na područjima gdje ribare brodovi zajednice. Članak drugi navodi kako je glavna preokupacija ZRP zaštita i očuvanje ribljih stokova, racionalan i odgovoran odnos prema iskorištavanju plodova mora na principu održivosti u prigodnim ekonomskim i socijalnim uvjetima, te uzimanje u obzir interesa proizvođača i konzumenata.

Ključna načela uredbe:

a)Pristup vodama i resursima

Europsko Vijeće ostaje nadležno za donošenje propisa o uvjetima ribarenja(osim u kritičnim situacijama). Osim već navedenih tehničkih mjera koja se spominju u ranijim dokumentima (pr. veličina oka na mrežama, ribarska oprema, alati...) uvodi se i *vremensko ograničenje ribolova*. Ta mjera treba doprinijeti smanjenju *ribarskog napora*(eng. Fishing effort). Sve mjere imaju za cilj uravnoteženje *kapaciteta* ribarske flote i raspoloživih morskih resursa, bez utjecaja na biološku održivost (kapacitet ribarske flote izražava se kombinacijom dvaju kriterija- snaga motora u KW i ukupna tonaža brodovlja određene države). Navedenom cilju doprinosi i specifikacija luka u koje ribarski brodovi mogu pristati i istovariti ulov(ta se mjera u nekim zemljama provodi vrlo striktno na način da istovar mora nadgledati inspektor). Produljuje se i načelo jednakog pristupa vodama zajednice do 2002.g. te pravo država na ugovaranje bilateralnih sporazuma o ribarenju u teritorijalnim vodama unutar 12 nautičkih milja. U području kontrole i nadzora uvodi se sustav licenci i ribarskih dozvola. Svaki ribarski brod bio je dužan dozvolu za ribarenje pribaviti do 31. prosinca 1993.g., a dozvole izdaje administracija zemlje čiju zastavu brod nosi (eng. *flag member state*). Ribarska dozvola mora biti u skladu sa načelima ZRP u pogledu vremena i prostora u kojima se može loviti .

b)Usklađivanje konzervacijske politike i restrukturiranja flote

Sustav *ukupnog dopuštenog ulova*(eng. kratica TAC) pokazao se kao nezadovoljavajući u zaštiti i očuvanju ribljih resursa u vodama zajednice. Sustav je zapravo poticao ribare da povećaju svoje kapacitete i povećaju uloženi trud(uloženi ribarski napor). Osim toga, razvoj tehnologije doveo je ZRP do apsurdna. Da bi se takvo stanje spriječilo uredba iz 1992.g. (eng. *Menagement regulation*) nastoji riješiti pitanje očuvanja ribljih resursa kombinirajući sustav *ukupnih dopuštenih ulova* sa smanjenjem i restrukturiranjem ribolovnog kapaciteta flote. TAC sustav se od 1992.g kombinira sa sustavom *ukupnog dopuštenog napora*(eng. Total allowable effort- TAEs), na način da se odluke glede tih sustava donose nakon prijedloga Komisije kvalificiranom većinom u Vijeću.

c)Poboljšanje kontrole i provedbe smjernica Zajednice

Jedna od ključnih odrednica Uredbe iz 1992.g. je svakako naglašavanje potrebe da Zajednica usvoji novi sustav kontrole sa povećanim djelokrugom koji bi nadzirao sve aspekte ribarske industrije- od ribarenja, pretovara, trženja itd. Uz kontrolu tehničkih aspekata ZRP, sustav kontrole širi se i na strukturalne te tržišne elemente politika EZ-a.

²⁰ Uredba Vijeća br. 3760/92, 29. prosinca 1992.g.

4.3.4. Uključenje Španjolske i Portugala u Zajedničku ribarsku politiku

Vijeće ministara ribarstva okupilo se 1992.g. kako bi se raspravilo pitanje uvođenja Španjolske i Portugala u ZRP nekoliko godina nakon što je donesen *Pristupni akt* za te dvije zemlje. Vijeće se usuglasilo kako će Španjolska i Portugal postati punopravni i jednakopravni član ZRP od 1. siječnja 1996.g.. No, takva je odluka tada bila uvjetovana ispunjenjem nekoliko uvjeta: 1) potpuna primjena *acquis communautaire*, a posebice principa *relativne stabilnosti*, kako bi se stvorila bolja ravnoteža između raspoloživih ribljih stokova i *ribarskog napora* (eng. fishing effort); 2) oslanjanje na princip *jednakog pristupa*; 3) zadržavanje ograničenja nad *ribarskim naporom* koji je utanačen još u pristupnom aktu- nema povećanja u ukupnim granicama ribarskog napora.

Na sastanku Vijeća ministara 1995.g., prilikom donošenja odluka o upravljanju (eng. management) ribarskim naporom²¹, dogovoreno je da se španjolskim i portugalskim ribarima onemogućiti pristup u vode Irskog mora i Bristolskog kanala radi zaštite ribljih stokova tih osjetljivih područja. Tada je zaključeno i da je tadašnji prioritet ZRP puna integracija Španjolske i Portugala u ZRP kako bi se spriječila ZRP s dvije brzine.

4.3.5. Međunarodni odnosi u sektoru ribarstva

U svjetskom ribarstvu Europska Unija zauzima značajnu ulogu. U ovom ću odjeljku razmotriti međunarodne odnose EU u sektoru ribarstva.

-Bilateralni odnosi sa trećim zemljama

U prijašnjim vremenima ova je stavka međunarodnih odnosa Europske Unije ribarima osiguravala siguran pristup ribljim resursima. Do 1998.g. na taj je način potpisano 26 ugovora sa trećim zemljama- 15 sa zemljama Afrike i Indije, 10 sa sjevernoatlantskim zemljama i jedan ugovor sa latinsko-američkom zemljom. Ukupni resursi koji su omogućeni ribarima unije potpisivanjem navedenih sporazuma daju sumu od 550 000 tona. Među potpisanim ugovorima nalaze se sporazumi koji jamče recipročan pristup ribljim resursima (ugovori s Norveškom, Farskim otočjem i Baltičkim zemljama); ugovori kojima su utanačena financijska plaćanja i trgovinske povlastice (ugovori s Marokom, Mauritanijom, Grenlandom, Senegalom itd.); ugovori kojima su utanačene financijske kompenzacije (ugovori sa zemljama Azije, Kariba i Pacifika); ugovori kojima se omogućuju carinske povlastice (ugovori s Kanadom i Sjedinjenim Američkim Državama). Danas se od navedenih primjera provode još jedino ugovori s Amerikom i Kanadom, te novopotpisani ugovori s Argentinom i Venezuelom (koji se baziraju na trgovinskim koncesijama i financijskom savjetovanju). Svi gore navedeni primjeri ugovora sa trećim zemljama pridonose smanjenju pritiska prevelikog lovnog kapaciteta ribarske flote EU na riblje stokove koji se mogu hvatati u morima EU.

Najnovija praksa ukazuje na to da se odustaje od prakse ugovaranja sa trećim zemljama te se pribjegava osnivanju *zajedničkih poduzeća* koja se registriraju u stranim zemljama i od tamo posluju sa svojim matičnim zemljama.²²

²¹ Menagement ribarskog napora vodi se uspostavljanjem pravila o ribarskoj opremi koja se može koristiti, vrstama ribe i zonama u kojima je dozvoljen ribolov.

²² Vidi Kristijan Turkalj, *Reforma zajedničke ribarske politike EZ*, str. 14

-Sudjelovanje u međunarodnim ribarskim organizacijama

Europska Unija aktivna je članica nekih međunarodnih organizacija koja uređuju i bave se pitanjima ribarstva. Među tim organizacijama treba razlikovati one koje uređuju općenita ribolovna pitanja od onih koja se bave ribarenjem u otvorenim morima²³. Tradicionalno su se međunarodni ugovori o ribarstvu mogli provoditi samo nad članicama potpisnicama određenog sporazuma. Tako npr. patrolni čamac neke države nije smio nadzirati i kontrolirati ribarski brod zemlje koja nije članica određenih organizacija, već samo brodovlje koje nosi zastavu zemlje kojoj pripada i patrolni čamac te brodovlje koje je u istoj organizaciji kao i zemlja koja šalje u nadzor svoje patrolne čamce, avione i helikoptere.

EU kao članica FAO-a²⁴ ima velik interes u racionalnom iskorištavanju ribljih stokova u svjetskim morima, ponajviše zato jer je ribarstvo kao sektor iznimno osjetljivo na prevelike ribolovne kapacitete koji su sve veći, moderniji i jeftiniji. Takva situacija lako može dovesti do trenda ulova koji je obrnuto proporcionalan- što je veći ribolovni kapacitet u upotrebi, manje je raspoloživih ribljih stokova. Taj pogled na ribarsku industriju je ključan jer se radi o razvoju koji svoj pojam *multiplikativnosti* primjenjuje na sektor koji ne trpi uobičajeni ekonomski razvoj, već bi se taj pojam mogao prepoznati u svom negativnom trendu, tj. da što je ribljih stokova u danom prostoru i vremenu manje, još su veće su šanse da će ih biti još manje sa zadanim ribolovnim kapacitetom. Europska Unija svjesna je takvog trenda i čini puno napora da se na međunarodnoj razini postignu racionalni koraci za očuvanje ribljih stokova. Neki najnoviji trendovi unutar UNCLOS-a po prvi puta u povijesti proširuju odgovornost država čije brodovlje lovi na otvorenim morima i to mjerama kao što su izdavanja ribolovnih dozvola, nadzor ribarskih aktivnosti i provođenje sankcija. Danas je postalo gotovo općeprihvaćeno da takve mjere trebaju postati dio običajnog međunarodnog prava kako bi se spriječila pojava *free-ridersa*, te da bi se na taj način konzervacijske mjere sustavnije provodile²⁵.

Sporazum o pograničnim ribljim naseljima i vrlo migratornim vrstama ribe iz 1995.g.(članak 21 i 22) uvodi praksu koja omogućuje obalnoj državi, koja je članica neke regionalne organizacije, nadzor i inspekciju nad brodovljem iz drugih zemalja(koje ne moraju biti u regionalnoj organizaciji, niti članice gore navedenog sporazuma)kako bi se osiguralo provođenje konzervacijskih i upravljačkih mjera određene regionalne organizacije(primjerice NAFO-a²⁶).

Ribarstvo EU i svijeta je zapravo isprepleteno. Unija podupire neke nove svjetske trendove i rad supra-nacionalnih organizacija. Jedno od ključnih mjesta za to jest Opća Skupština UN-a gdje se rješavaju pitanja koja proizlaze iz UNCLOS-a²⁷(ponajviše pitanja o pograničnim ribljim naseljima i vrlo migratornim vrstama²⁸). Osim toga unija podupire i nastojanja koja su dovela do stvaranja Kodeksa Odgovornog Ribarenja i FAO-vog Sporazuma o Pristajanju²⁹.

²³ Tri ključna sporazuma koja uređuju ribarenje na otvorenom moru su 1) Compliance Agreement(donesen unutar FAO-a), 2) Ugovor o implementaciji mjera donesenih na UN-ovoj konvenciji o pravu mora 10. prosinca 1982, u vezi s očuvanjem i upravljanjem migratornih vrsta ribe(1995. Straddling stocks agreement), 3) Kodeks vladanja odgovornog ribarenja donesen u okrilju FAO-a

²⁴ Food and Agriculture Organisation jedno je od važnijih organa pod okriljem Ujedinjenih Naroda

²⁵ Vidjeti opširnije u «The United Nations Agreement for the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Stocks»

²⁶ Northwest Atlantic Fisheries Organization, izvor na www.nafo.int

²⁷ Oceans and Law of the Sea

²⁸ Više o toj temi vidi- Kristijan Turkalj, rad u pripremi

²⁹ Code for Responsible Fisheries; FAO Compliance Agreement

4.3.6. Mediteran

Ribarska politika u Mediteranu razlikuje se od one u Atlantiku i Sjevernom moru. Kako na Mediteranu zapravo ne postoji izražen kontinentalni obrub, riblji resursi su uglavnom koncentrirani u blizini obala. Zajednička ribarska politika, a posebice aspekti vezani za upravljanje i očuvanje ribljih stokova(mjere donesene još 1983.g.), nije se odnosila na Francusku, Italiju i Grčku(tj. njihova pripadajuća mora na Sredozemnom moru). Tek 1995.g. Europsko Vijeće donijelo je specifične tehničko- konzervacijske mjere koje se odnose na Mediteran.

Koliko je osjetljivo to područje govori nam podatak da je riblji ulov pao za 28% u razdoblju od 1993. do 2004.g.. Ukupni ulov Mediterana 2004.g. iznosio je 480 tisuća tona, što čini tek 8% od 5.9 milijuna tona svih regija EU. To Mediteran smješta na treću poziciju poslije sjeveroistočnog Atlantika(4.3 milijuna tona, 72%), i istočnog dijela centralnog Atlantika(571 tisuća tona, 10%).

Tablica II- Ulov u morskim vodama 2004.g.(tone)

	<i>Sva morska područja</i>	Mediteran i Crno more	% ulova u Mediteranu i Crnom moru
EU-25	5,818,158	480,191	8,1%
Grčka	91,137	87,932	96,5%
Španjolska	845,435	94,462	11,2%
Francuska	666,394	39,735	6,0%
Italija	273,982	254,298	92,8%
Cipar	1,522	1,522	100%
Malta	1,067	1,067	100%
Portugal	221,484	359	0,2%
Slovenija	815	815	100%
Zemlje kandidatkinje	542,681	542,681	100%
Hrvatska	30,135	30,135	100%
Turska	504,897	504,897	100%
Rumunjska	1,831	1,831	100%
Bugarska	5,818	5,818	100%
Svijet	93,214,236	1,523,682	1,6%

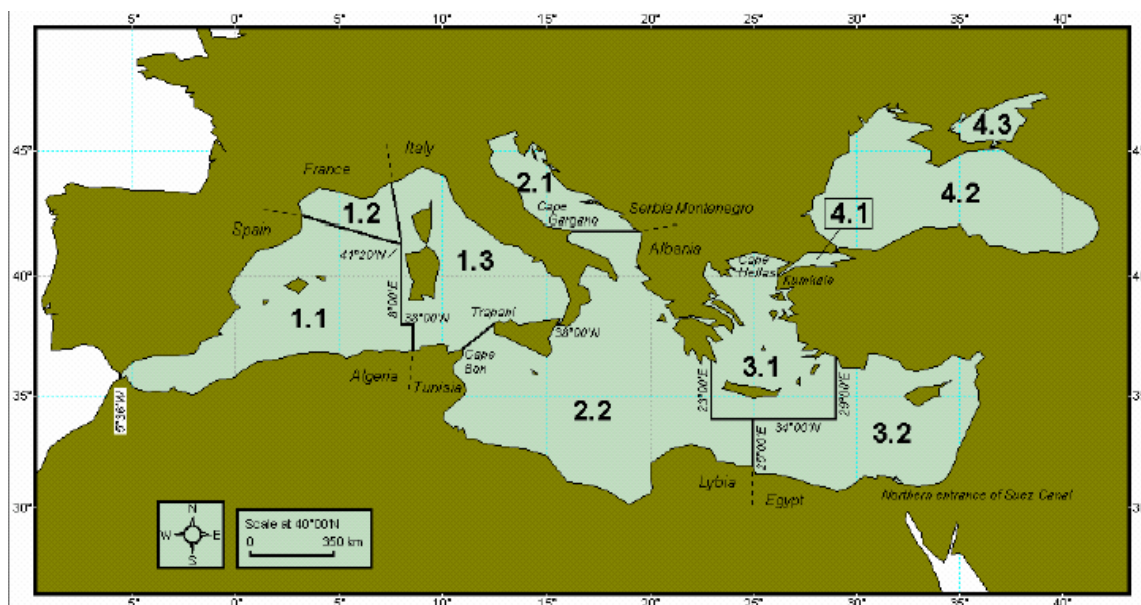
Izvor: www.eu.int, statistički podatci za sektor ribarstva

Osam država EU sudjeluje u ribolovu Mediterana- Francuska, Italija, Grčka, Portugal i Španjolska(osim Mediterana love i u Atlantiku), te Cipar, Malta i Slovenija. Sveukupno, države EU u području Mediterana ulove 32% od ukupnih ulova koji iznosi 1.5 milijuna tona. Ribarske aktivnosti zemalja kandidatkinja(Turska, Hrvatska, Rumunjska i Bugarska) iznosile su 543 tisuće tona, odnosno 36% ulova regije. Tri države kandidatkinje koje su pristupile u EU u svibnju 2004.g.(Cipar, Malta i Slovenija) i koje su lovile isključivo u Mediteranu, imale su sveukupno 1% ulova Mediterana- 3.4 tisuće tona. No ono na što svakako treba obratiti pozornost su zemlje sa najvećim ribolovnim kapacitetima u Mediteranu. Italija je od zemalja članica EU imala najveći ulov u Mediteranu- 254 tisuće

tona, ili 53%, slijedi ju Španjolska sa 94 tisuće tona(20%) i Grčka sa 88 tisuća tona(18%). Od zemalja kandidatkinja Turska ima najznačajniji ulov- 505 tisuća tona, što čini 33% ukupnog ulova, a taj ulov je veći od ulova svih zemalja EU zajedno na području Mediterana.

Kako bi bolje prikazao besmisao nekih graničnih sukoba u sektoru ribarstva, na sljedećoj stranici (slike II i III) iznosim težine ukupnih godišnjih ulova država regije. Kao podlogu za prikaz koristim podjelu GFCM divizija u Mediteranu.

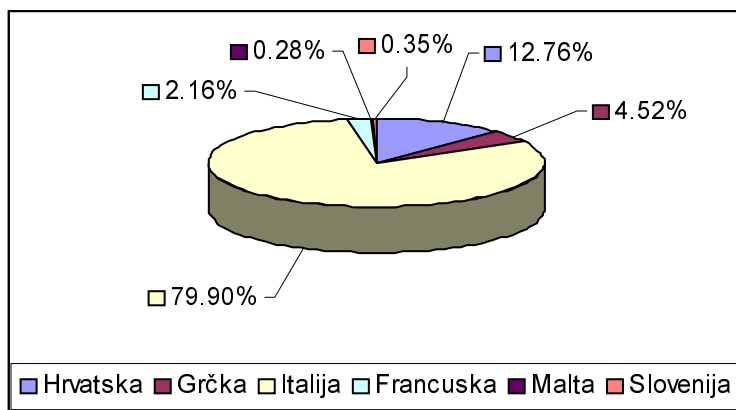
Slika II-Prikaz podjele Mediterana na GFCM divizije

Izvor- www.eustatistics.gov.uk/Download.asp?med%20catches_tcm90-43818.pdf, autor David Cross, «The Mediterranean is the third most important region for EU-25 fisheries»

Ukupan ulov u diviziji GFCM 2 iznosi 352 938 tona, od toga 200 126 tona otpada na države članice EU, a 29 276 tona na Hrvatsku. U svom prikazu udjela ulova u GFCM 2 diviziji koncentrirao sam se na države članice EU te jedinu državu kandidatkinju koja lovi u tom sektoru- Hrvatsku.

Slika III- Prikaz pojedinih udjela ulova u GFCM2 diviziji

Izvor: www.eustatistics.gov.uk/Download.asp?med%20catches_tcm90-43818.pdf

Za kraj, značajno je napomenuti da se u Mediteranu dominantno lovi inćun (*Engraulis encrasicolus*) i srdela (*Sardina pilchardus*). Obje vrste zbrojeno daju ukupni ulov od 642 tisuće tona, što čini 42% od 1524 tisuće tona koliko je ukupno uhvaćeno od svih zemalja u Mediteranu 2004g.

4.3.7. Proširenje Europske Unije 1995.g.

S četvrtim krugom proširenja 1995.g. EU se susrela s novim izazovima koji su bili posebice naglašeni norveškim «ne» na referendumu o ulasku te zemlje u članstvo EU. To je bio drugi put da su norveški građani odbili članstvo u EU. Zanimljivo, baš kao i u slučaju ulaska Španjolske i Portugala u članstvo EU i za Norvešku je bilo predviđano prijelazno razdoblje u kojem će ribarima iz Norveške biti dozvoljen samo djelomičan pristup ribolovnim resursima i zonama EU. Pristup ribarske flote Unije u vode Sjevernog mora (pod jurisdikcijom Norveške) trebao se i dalje odvijati prema bilateralnom sporazumu koji je bio na snazi od 1981.g.. Danas su te opcije zamijenjene godišnjim bilateralnim konzultacijama koje vode računa o obostranim ribolovnim pravima te upravljanju biološkim resursima.

Za švedske i finske brodove postojali su specijalni prijelazni ugovori u razdoblju prilagodbe prije potpunog usvajanja propisa *acquis communautaire* koji se odnose na ZRP.

4.3.8. Strukturne mjere u sektoru ribarstva

Među prvim regulativama koje se odnose na strukturnu politiku sektora ribarstva nalazi se definicija koja objašnjava na što se odnose te mjere:

«promoviranje ujednačenog i uravnoteženog razvoja industrije unutar sveukupnog gospodarstva te poticanje na racionalno iskorištavanje bioloških resursa mora i kontinentalnih voda».

Da bi se taj cilj postigao EZ je omogućila financijsku pomoć ribarskoj industriji u državama članicama. Rane strukturne mjere odnosile su se na razvoj flota zemalja članica, razvoj marikulture, procese proizvodnje i marketinga te ulaganja u lučku i kopnenu infrastrukturu. Sve to nije se moglo održati nakon 1976.g. kada je došlo do širenja gospodarskih pojaseva zemalja regije što je dovelo EZ u položaj prevelikog kapaciteta (eng. *over-capacity*) flote na smanjenim ribolovnim područjima. Ulaskom Španjolske i Portugala u EZ 1986.g. problem se još više produbio što je moralo rezultirati uvođenjem mjera koje su se odnosile na smanjenje broja brodova, kao i na smanjenje aktivnosti preostalih brodova. U tablici III iznosim podatke o odnosima ribolovne flote zemalja članica EU.

Tablica III- Prikaz podataka o ribolovnoj floti EU-25

	<i>Broj brodova(2004.g.)</i>	<i>Ukupna tonaža(2004.g.) (tona)</i>	<i>Ukupni ulov(2002.g.) (tona)</i>	
Belgija	123	23 289	29 027	
Cipar	894	11 999	1 978	
Njemačka	2 171	68 177	224 453	
Danska	3 427	96 744	<u>1 422 042(1)</u>	
Španjolska	<u>14 400(2)</u>	<u>487 880(1)</u>	<u>487 880(2)</u>	
Estonija	1 032	24 939	102 360	
Finska	3 396	18 270	144 807	
Francuska	<u>7 897(3)</u>	<u>217 151(3)</u>	<u>699 013(3)</u>	
U.K.	7 061	<u>222 289(2)</u>	689 925	
Grčka	<u>19 000(1)</u>	93 878	95 642	
Irska	1 419	85 192	282 323	
Italija	15 700	212 712	269 852	
Litva	290	76 445	150 146	
Latvija	941	41 932	113 677	
Malta	2 252	4 623	1 004	
Nizozemska	759	178 689	464 036	
Poljska	1 282	46 457	222 439	
Portugal	10 300	115 857	202 329	
Slovenija	139	822	1 686	
Švedska	1 600	44 581	294 963	
Hrvatska	3 720(2005g.)	44 640	cca 30 000*	
EU-25	94 083	2 071 928	6 328 513	

Izvor- www.eu.int, statistički podatci za sektor ribarstva**-Strukturalni programi**

U ranoj fazi ZRP-a strukturalni programi provodili su se odvojeno od mjera za očuvanje ribljih stokova(menadžment ribljih resursa). Tome je doprinijelo i smještanje sekcije usmjeravanja(eng. guidance section) u okvir EAGGF fonda koji je poglavito bio namijenjen za sektor poljoprivrede. Tek kasnije, nakon 1976.g. strukturalne mjere uključene su u paket Europske Komisije koji je trebao riješiti probleme vezane uz proširenje jurisdikcija obalnih država na gospodarske pojaseve, a 1978.g. mjere su proširene i na sektor marikulture. Dugoročni prijedlozi bili su vezani uz uvođenje *sustava upravljanja*(eng. management system), tako da je trebalo čekati do 1983.g. dok Vijeće nije usvojilo prvi MAGP(eng. multi-annual guidance programmes) za asistiranje ribarske industrije. Od tada do danas usvojeno je već pet MAGP programa, a već je u ranoj fazi bilo jasno da je loše provedena provjera kapaciteta ribarske flote unije.

MAGP program definira se kao set objekta, koje se u kombinaciji sa sredstvima za provođenje, koriste za razvoj ribarskog sektora u sveobuhvatnom i dugoročnom kontekstu. Tako su se za postizanje smanjivanja ribolovnog kapaciteta koristile mjere

* Podatak o ukupnoj količini ulovljene ribe za Hrvatsku je teško procjenjiv radi neorganiziranog tržišta. Za detaljniju analizu vidi u Vlasta Franičević, «A short overview of the status of aquaculture in Croatia»

smanjenja ukupne tonaže brodovlja, smanjivanja snage motora, odlaganje dijela brodovlja u staro željezo, potpore za prestrukturiranje prekomjernih kapaciteta flote za druge namjene ili na rad u poduzećima s mješovitim vlasništvom (eng. joint ventures- primjerice poduzeća koja se osnivaju na području Maroka ili u nas na području Benkovca), kao i poticanje razvoja ribarske flote u pravcu održanja ravnoteže raspoloživih ribljih resursa i ribolovnog kapaciteta. MAGP III uveo je pojam smanjenja «ribolovnog napora» (eng. fishing effort). U devedesetima su znanstvena izvješća upozoravala da se zacrtane mjere ne provode po planu i da je potrebno veliko smanjenje ribarskog napora za neke riblje vrste i područja od 20%-40%³⁰.

Europska Komisija je u prijedlogu za smanjenjem ribarske flote poslušala znanstvene savjete iz Lassenova izvještaja i predložila smanjenje broja brodova koji love u najugroženijim ribolovnim područjima za 40%. Taj prijedlog nije bio dobro prihvaćen od sektora industrije te je kasnije, prilikom glasanja o prihvatanju prijedloga u Europskom Vijeću 15. travnja 1997.g. odbijen od dvije velike članice EU- Velike Britanije i Francuske. Kao kompromisno rješenje usvojeno je smanjenje kapaciteta flote za 30% u najranjivijim ribolovnim područjima (područja gdje se stanje ribljih stokova približava kolapsu); 20% smanjenja ribarske flote za područja koja su prekomjerno iskorištena (eng. over-fished); te ne-povećavanje ribolovnog kapaciteta za riblje stokove definirane kao vrlo iskorištene (eng. fully-exploited). Da bi se ti ciljevi postigli države članice mogu izabrati između dva ponuđena rješenja:

- 1) slanje viška brodovlja u staro željezo;
- 2) smanjenje raspoloživog vremena za ribolov na moru.

Program MAGP IV provodio se u razdoblju 1997.-2002.g.. Program se provodi i na neke brodove manje od 12m.

-Strukturalne mjere u procesnom i marketinškom sektoru

Procesne i marketinške sheme za sektor ribarstva u početku su bile razvijane unutar sektora poljoprivrede, a pokrivala ih je regulativa Vijeća 355/77 (regulativa se bavi općim mjerama za poboljšanje uvjeta procesuiranja i marketinga poljoprivrednih proizvoda). No, 1993.g. uveden je novi instrument pod nazivom FIG-*Financijski instrument za usmjeravanje u ribarstvu* (eng. Financial instrument for fisheries guidance), a koji je integriran u shemu strukturnih fondova. FIG se koristio kao financijska pomoć za niz programa među kojima su bili- obnova i modernizacija lučke opreme, poboljšanje uvjeta za procesuiranje i marketing ribljih proizvoda, povećanje selektivnosti ribolovnih alata i opreme, potraga za novim tržištima, poticanje za otvaranjem tzv. zajedničkih pothvata (joint ventures) i zajedničkih poduzeća (eng. joint enterprises).

Osim FIG-a, za sektor ribarstva primjenjuje se još i Europski fond za regionalni razvoj (eng. European Regional Development Fund), Europski Socijalni Fond te PESCA (projekt koje je specijalno osmišljen za projekte u obalnim područjima).

Najnoviji fond u sektoru ribarstva- *Europski fond za ribarstvo*, skraćeno EFF (eng. *European Fisheries Fund*), usvojen je od strane Vijeća u srpnju 2006.g.. Fond će raspolagati sa 3.8 milijarde Eura te će se provoditi u razdoblju 2006.-2013.g., a zamišljen je kao zamjena za stari program FIG. Za razliku od FIG fonda, EFF težište stavlja na pojam održivosti, a u njegovu provedbu uključene su i same države članice koje odlučuju o prioritetima za financiranje kroz *Nacionalne Operativne Programe* (skraćeno NOP). Osim državnih tijela EFF očekuje i potporu nevladinih organizacija koje će vršiti nadzor i pritisak za održivim ribarstvom, biološkom raznolikošću te očuvanjem okoliša. Fond će se

³⁰ Pogledati npr. *Lassenov izvještaj*

koristiti za postizanje sljedećih ciljeva- 1) adaptacija ribarske flote u smjeru selektivnosti ribolovne opreme i očuvanju ekosistema; 2) razvoj marikulture, procesuiranja i marketinga (očuvanje genetske raznolikosti, smanjenje zagađenja u ribogojilištima, održiva marikultura...); 3) mjere od šireg značaja (razvoj flore i faune koji uključuje bolje upravljanje resursima, selektivna oprema za ribarenje, poboljšanje radnih uvjeta, partnerstvo između znanstvenika i zaposlenika u sektoru, promocija proizvoda koji nemaju štetnog utjecaja na okoliš, zaštita okoliša kako je definirana u programu Natura 2000³¹, označavanje proizvoda ulovljenih ili uzgojenih na način sukladan očuvanju prirode, financiranje pilot projekata, poticanje za upotrebom tradicionalnih ribarskih alata³²); 4) održivi razvoj ribolovnih područja (poticanje za restrukturiranjem ekonomskih aktivnosti na druge djelatnosti- primjerice na turizam, tradicionalne i kulturne sadržaje itd.); 5) tehnička podrška (pomoć za suradnju u razmjeni informacija, širenje svijesti o potrebi zaštite okoliša, promicanje kooperacije i razmjene iskustava, instaliranje i mrežno povezivanje kompjuterskih sistema za nadzor, upravljanje, inspekciju, razmjena iskustava najbolje prakse).

4.3.9. Organizacija tržišta ribljih proizvoda

Još je u člancima 39-43 Osnivačkih ugovora naveden zahtjev za osnivanjem zajedničkog tržišta za riblje proizvode. Europsko Vijeće je usvojilo regulativu 2142/70 kojom se uspostavlja to tržište s dva cilja- osigurati proizvođačima sigurne prihode; a konzumentima stabilne zalihe. Značajnije promjene tržišta bile su još 1976.g. (proširenje jurisdikcija obalnih država), te 1983.g.. Sve je to vodilo stvaranju jedinstvenog europskog tržišta sa stupanjem na snagu regulative Europskog Vijeća 1. siječnja 1993.g. (eng. *Control regulation*). Ta je regulativa u sebi sadržavala četiri osnovne komponente kako bi se ostvarili ciljevi iz članka 39 osnivačkih ugovora- 1) Sustav potpore cijena (funkcionira po principu intervencijskog ili kompenzacijskog mehanizma), 2) zajednički tržišni standardi, 3) poticanje osnivanja organizacija proizvođača (eng. *producers organisations*), 4) pravila trgovine sa trećim zemljama. Sustav cjenovnih potpora odvija se na način da europska Komisija prati cijene na tržištu, te se potom na temelju zapažanja donose prijedlozi cijena (primjerice cijena tunjevine za konzerve).

Kako bi se poboljšala kvaliteta ribljih proizvoda Europsko Vijeće je 1996.g. donijelo regulativu u kojoj su doneseni standardi za određene riblje proizvode.

No osim internih propisa, na stanje tržišta utjecali su i sporazumi pod kišobranom GATT-a. Tržište EU nije se moglo zadovoljiti ponudom ribljih proizvoda isključivo iz EU po pitanju kvantitete, kvalitete i redovitosti ponude (poglavito se ta primjedba odnosi na velike trgovačke lance) pa se moralo potražiti rješenje u uvozu ribljih proizvoda i prerađevina. Danas EU 60% svojih potreba za ribom zadovoljava uvozom.

4.3.10. Novi pristup provođenju kontrole - *Control regulation 1993.*

Početkom 90-ih počela je rasprava o metodama kontrole ribarenja u morima EU. Nakon brojnih konzultacija 12. rujna 1993.g. izglasana je nova ključna uredba koja se bavi kontrolnim mehanizmima ZRP-a pod nazivom «*Control regulation*». Najznačajnija novina koja se u toj uredbi donosi je odmak od tradicionalnog laissez-faire pristupa

³¹ Natura 2000 je ekološka mreža EU koja obuhvaća područja važna za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova. Više o programu vidjeti na: <http://www.cro-nen.hr/pdf/publikacije/natura2000.pdf>

³² Ova je stavka vjerojatno zanimljiva za ribare iz delte Neretve kojima je nedavno zabranjeno loviti tradicionalnim alatima

sektoru ribarstva te primicanje više proaktivnoj i sveobuhvatnoj kontroli koja se od tada usmjerava i na tržište te na strukturne elemente ZRP. Nova uredba danom stupanja na snagu postala je obvezna za sve države članice EU, a ima snagu kao i nacionalni zakoni te se sukladno tome i kršenje pravila postavljenih u Control regulation sprovodi pred nacionalne sudove (tzv. direktni utjecaj).

U razdoblju koje je prethodilo *Control regulation* često je bilo spominjano kako se vlasti pojedine države članice ne pridržavaju striktnih uputa za provođenje propisa ZRP, a osobito se to odnosi slučajeve prekomjernog i prekovremenog izlova kvota te nejednakog pristupa kontroli po pitanju nacionalnog kriterija (značajan je broj slučajeva pred Europskim sudom pravde upravo zbog pritužbi o načinu kontrole koji je bio striktan prema ne-nacionalnim ribarima, dok su ribari iste nacionalnosti tretirani po blažim kriterijima). Ponajviše radi takvih slučajeva u *Control regulation* umetnute su odredbe koje definiraju sankcije za ne- pridržavanje (eng. non-compliance) od strane vlasti pojedine države članice (provođenje ZRP i dalje ostaje u rukama institucija država članica). Definiraju se i uvjeti za nadzor i inspekciju: ribarenja, pretovara, pristajanja u luku, trženja, prijevoza, skladištenja ribljih proizvoda; te očevidnici o iskrcaju i prodaji. U slučaju da ribari pojedine zemlje love u morima izvan europskih voda država čiju zastavu nose provodit će nadzor nad tim brodovima. Amandman na Control regulation 1998.g. donio je i obvezu kooperacije u nadziranju među članicama EU kako bi se poboljšala provedba i kontrola ZRP.

Brodovlje trećih država koje plovi u vodama zajednice mora imati licencu i dozvolu za ribarenje, a u slučaju pretovara ulovljene ribe na brodove zajednice moraju unaprijed o tome obavijestiti nadležne institucije. Osim toga u gore spomenutom amandmanu na Control regulation 1998.g. uvode se i sljedeće obveze:

1) da se brodovlje trećih država mora najaviti 72 sata prije iskrcaja ribe u nekoj od luka EU; 2) ukoliko je ulov obavljen na otvorenom moru, posada broda mora dokazati da je ulov uhvaćen van zona koje je u nadležnosti EU kao stranke u određenim međunarodnim organizacijama (primjerice u slučaju da hrvatski ribari uhvate nedozvoljenu količinu tune u Jadranu i pokušaju je iskrcati u nekoj od luka EU njihov bi ulov potpao pod obveze Europske unije u Komisiji za zaštitu atlantske tune-ICCAT); ili se treba dokazati da je ulov broda ulovljen u skladu sa mjerama očuvanja i upravljanja određene organizacije čija je i EU članica.

Glede brodova EU koji love u morima pod jurisdikcijom trećih država (u njihovim gospodarskim pojasovima ili teritorijalnim morima), a koje pravo ostvaruju po važećim ugovorima o ribarenju s trećim državama, navedene brodove nadzirat će njihove matične države (eng. flag member state) te će u skladu s time poduzimati neke od sljedećih mjera (popis mjera ponajviše ovisi o sadržaju ugovora sa trećom zemljom - ovdje donosim primjer mjera u ugovoru s Marokom): 1) dojava o izlasku iz zone nadzora države čiju brod zastavu nosi (dojava ulaska/izlaska); 2) ukrcaj promatrača na brod; 3) popunjavanje očevidnika; 4) obaviti određen broj iskrcaja u predviđenim lukama Maroka; 4) zajednički inspekcijски nadzori stranaka ugovora; 5) satelitski nadzor brodova itd..

Na polju suradnje uvode se mehanizmi razmjene podataka i zajedničkih inspekcijских pothvata između država članica EU. U spomenutom amandmanu na *Control regulation* 1998.g. uvodi se i mogućnost da se nakon pristanka države primateljice, inspekcijске službe neke članice EU pridruže komisijinim inspektorima u nadzoru provođenja inspekcijских djelatnosti države koja se nadzire.

I konačno, u četvrtom dijelu *Control regulation* pažnja se posvećuje nacionalnim kontrolnim mjerama. Uvjeti za uvođenje nacionalnih kontrolnih mjera uvjetovani su s tri preduvjeta: 1) nacionalne mjere moraju biti iznad minimalnih zahtjeva regulative EU(ne postoji mogućnost da država članica uvede mjere koje su blaže od onih donesenih u okviru ZRP); 2) nacionalne mjere moraju biti u skladu sa pravnom stečevinom EU i Zajedničkom ribarskom politikom; 3) obveza država članica da o svojim mjerama pravodobno izvještavaju Komisiju i ostale države članice.

III. ZAJEDNIČKA RIBARSKA POLITIKA EU- KLJUČNE STAVKE DANAŠNJICE

5. Mjere nadzora i kontrole ZRP

Da bi se uspješno mogla provoditi ZRP u svim svojim segmentima uvedene su mjere nadzora i registriranja podataka kako bi se na temelju istih moglo poduzimati potrebite radnje.

-Ribarski Očevidnici(eng. logbooks)

Ribarski očevidnici su vrlo važno sredstvo za prikupljanje podataka jer se iz istih zbrajaju pojedinačni ulovi i prati izlov dodijeljenih kvota, lokacija ribolova, oprema koja se koristila pri ribolovu, vremensko trajanje ribolova, količina i vrste odbačene ribe(ova se stavka odnosi na premalene ribe) te ribolovni napor. Novije odredbe obvezuju ribare da zabilježe sve vrste ribe čiji ukupni ulov prelazi težinu 50 kg, a brodovi manji od 10 metara ne trebaju popunjavati očevidnike jer se smatra da bi praćenje ulova bilo znatno otežano. Taj podatak je značajan za zemlje Mediterana jer u tom području velik je udio ribara koji love na brodovima manjim od 10 metara. Ono što se smatralo spornim pitanjem u vidu popunjavanja očevidnika bio je spor pred Europskim sudom pravde(eng. *Commission v. Spain*)- španjolski ribari koji su lovili u otvorenom moru žalili su se na zahtjev za popunjavanjem očevidnika s argumentom da ribari drugih zemalja koji love na otvorenom moru ne trebaju popunjavati očevidnike i poštivati konzervacijske mjere ZRP, a čime su faktički stavljeni u neravnopravan položaj. Sud je donio presudu koja je ribare EU obvezala na popunjavanje očevidnika iako love na otvorenom moru s obrazloženjem da je takva odluka u svjetlu ciljeva definiranih Zajedničkom ribarskom politikom. Takva odluka je donesena i zbog bojazni da bi ribari u očevidnike mogli upisivati lažno mjesto ulova te bi se na taj način mogle izigravati konzervacijske mjere ribolovnih kvota i zona.

-Najava vlastima o istovaru ulova

Kako bi se spriječilo da ulov odlazi na crno tržište uvedena je obveza da se svaki brod mora prije iskrcaja javiti nadležnim službama o namjeri iskrcaja ulova. Za iskrcaj su predviđene unaprijed određene luke u kojima se obavlja nadzor iskrcaja ribe.

-Deklaracija o iskrcaju

Da bi se moglo ispravno kontrolirati brodske očevidnike uvedene su i mjere koje ribare obvezuju da se ulov izvaže i na kopnu(taj je zahtjev ponekada radi vremenskih uvjeta teško provediv na moru, pa je uvedena dozvoljena tolerancija od 20% zabilježenog ulova u očevidniku). Dobiveni podaci o težini i lokaciji ulova tada se mogu prekontrolirati od nadležnih inspeksijskih službi u lukama.

-Zapisi o prodaji

Zapisi o prodaji uvedeni su kao pokušaj da se spriječi nastajanje crnog tržišta ribljim proizvodima. U Europskoj Uniji pravac razvoja ide u smjeru osnivanja burza ribe na kojima se moraju praviti zapisi o prodaji. Ako riba nekim slučajem ne dospije na za to predviđena mjesta tada je odgovornost na prvom kupcu(eng. take-over declaration) ili prijevozniku koji u ime agenta preuzima robu, da prijavi i dostavi zapise o prodaji(transport document). Riba se ne smije transportirati sa mjesta istovara dok se nadležnim institucijama ne dostave zapisi o prodaji. U zapisima o prodaji zahtijevaju se sljedeće informacije- veličina i težina ribe, ocjena kvalitete, svježina, cijena, ime kupca i prodavatelja, mjesto i datum prodaje te lokacija gdje je riba ulovljena. Svi podatci dobiveni iz više izvora potom se nasumce periodički kontroliraju kako bi se provjerila sukladnost podataka.

-Mjere za ribare iz trećih država

Ribari iz trećih država, koji u skladu sa bilateralnim sporazumima mogu loviti viškove u morima Unije, moraju ispunjavati sljedeće uvjete: moraju imati dozvolu ribarenja za dotični brod, očevidnik, prilikom ulaska u vode Europske Unije moraju najaviti svoj ulazak, iskrcaj ribe mogu izvršiti samo u specificiranim lukama Unije. Prilikom iskrcaja moraju dokazati da je ulov obavljen u skladu sa konzervacijskim i upravljačkim mjerama ZRP ili neke druge organizacije čija je i EU stranka.

-Pretovar ribe na druge brodove(eng. transshipment)

Pod terminom *transshipment* podrazumijeva se operacija tijekom koje jedan brod pretovara svoj ulov na drugi brod koji može biti samo prijevoznik ali i ribarski brod. Takvi brodovi često samo stoje usidreni na određenom mjestu i čekaju da brodovi koji love migratorne vrste riba dostave svoj ulov. U takvim operacijama postoji velika opasnost od prijevare i nezabilježenog ulova te su donesene mjere kako bi se spriječio ilegalan pretovar: 1) točno su definirana mjesta gdje se smije obavljati pretovar; 2) predviđene su mjere inspekcijskog nadzora i kontrole; 3) uvedene su i obveze za bilježenje i prijavljivanje količina pretovarene ribe.

Slika IV: Pretovar ribe

Izvor: <http://www.ejfoundation.org/modules/PagEd/medipics/greenpeace-transshipment.jpg>

6. Ribarski napor

Kao što sam već ranije naveo, režim ribarskog napora uveden je početkom 90-ih godina prošloga stoljeća kao dodatna mjera za očuvanje ribljih stokova nakon što se sustav kvota pokazao nedovoljan za kvalitetno i održivo ribarstvo u vodama Europske Unije. Ovdje treba navesti i činjenicu o razlici između ribolovnih zona Atlantika i Baltičkog mora od Mediterana. Naime, sustav kvota je zamišljen kao instrument očuvanja ribljih stokova u morima gdje se u određenim područjima (Atlantik, Baltik) love određene vrste ribe (primjerice Bakalar i Halibut), a takve mjere su zapravo neprimjenjive u Mediteranu gdje na istom području obitava puno vrsta ribe koja se može hvatati. Treba po tom pitanju zaključiti da je režim ribolovnog napora donesen iz dva razloga: 1) sustav kvota se uslijed prevelikog izlova pokazao neadekvatnim za područja gdje su određene vrste ribe dovedene do ruba istrebljenja; 2) Mediteran kao područje u kojem koegzistiraju mnoge vrste riba trebao je drugačiji instrument upravljanja.

Prilikom donošenja propisa o ribarskom naporu vođene su rasprave oko mnogih političkih, socijalnih i ekonomskih razloga za i protiv uvođenja novog režima u ribarstvu (najznačajniji otpor pružale su industrije Velike Britanije, Irske i Francuske-zemlje u kojima je zaposlenost u sektoru ribarstva značajna).

Provedba režima ribolovnog napora je u rukama država članica, ali se odluka o godišnjoj razini ribolovnog napora donosi u Vijeću Europske Unije. Odluke se donose odvojeno za svaku državu i svaku ribolovnu zonu, a objavljuju se u obliku uredbi. Razina *ribolovnog napora* dobiva se umnoškom *broja brodova* u određenoj zoni sa njihovom *snagom* (izraženo u kW ili tonama (ako se radi o brodovima sa statičnom opremom za ribarenje)) i *vremenom* (izraženo u danima) provedenim u ribolovu. Svaka država članica EU mora nadzirati i pratiti da se poštuju i ne prekoračuju odredbe o ribolovnom naporu. Kada iskorištenost ribolovnog napora dosegne 70% od propisanog, država članica će o tome obavijestiti Komisiju koja će nakon iskorištavanja ukupnog ribolovnog napora zabraniti daljnji ribolov. Kao primjer navodim da je Irska 1996.g. imala 123 000 kW ribolovnih dana napora u ICES zoni VIIa (Irsko more). Pojedina država članica u provođenju režima ribolovnog napora mora ispunjavati sljedeće zahtjeve: 1) menadžment ribolovnim naporom; 2) izdavanje posebnih ribolovnih dozvola; 3) uspostava i funkcioniranje kontrolnog sistema; 4) postavljanje kompjuteriziranog sistema za upravljanje, računanje i kontrolu ribolovnog napora te 5) prijenos podataka o ribolovnom naporu.

Članak 3 u *Management regulation* (Uredba Vijeća 3760/92) definira ribolovni napor na sljedeći način:

-U slučaju ribarskog broda: produkt njegovog *kapaciteta* (razlikuje se kapacitet brodova koji koriste vučnu opremu- kojima se kapacitet izražava u KW; od kapaciteta brodova koji koriste statičku opremu za ribarenje- kojima se kapacitet izražava u KW i tonaži) i *aktivnosti* (aktivnost broda procjenjuje se prema vremenu koje brod provede u nekoj ribolovnoj zoni)

-U slučaju flote ili grupe brodova: zbroj ribolovnih napora svakog pojedinog broda

7. Institucije nadležne za ZRP

7.1. Europsko Vijeće

Europsko Vijeće je po svome sastavu i razini najreprezentativnije tijelo Europske Unije. Čine ga predsjednici država i vlada svih država članica i predsjednik Europske komisije. Europsko se vijeće razvilo iz povremenih sastanaka na vrhu(eng. summita) predsjednika država i vlada država članica EZ-a. Zadaće kojima se bavi Europsko Vijeće vezane su uz vanjsku i sigurnosnu politiku, te pitanja koja se smatraju vrlo važnima i zajednička su većini država članica EU. Jedno od takvih pitanja zasigurno je i Zajednička ribarska politika o kojoj Europsko Vijeće na svojim periodičnim sastancima donosi opći okvir unutar kojega se kasnije donose odluke i propisi na nižim razinama institucija EU te nacionalnih država.

7.2. Vijeće Europske Unije

U procesu donošenja odluka odlučujuću ulogu obavlja Vijeće Europske unije kojeg čine ministri država članica, a sastav ministara ovisi o temi rasprave. Vijeće osigurava koordinaciju općih gospodarskih politika država članica. Temeljem Ugovora o osnivanju Europske zajednice Vijeće Europske Unije ovlašteno je za donošenje odluka. U Europskoj uniji Vijeće je tijelo koje ima u pravilu zakonodavne ovlasti, a tek nakon pozitivne odluke Vijeća o Komisijinom prijedlogu isti postaje sastavni dio prava Europske unije. Kada se donose odluke u sektoru ribarstva, sastaju se ministri iz sektora poljoprivrede i ribarstva(sam naziv titule pojedinog ministra ovisi o strukturi ministarstva pojedine zemlje članice EU). Vijeće ima radne grupe te stalne ili posebne odbore sastavljene od predstavnika država koji pripremaju njegove sastanke. Najpoznatiji među njima je svakako COREPER(odbor stalnih predstavnika).Svaka odluka, prije nego što dođe na Vijeće, raspravlja se na Odboru stalnih predstavnika . Ukoliko se o njoj postigne jednoglasni sporazum, onda se ona šalje Vijeću na usvajanje bez rasprave. U suprotnom, ukoliko su ostala neka otvorena pitanja na odboru stalnih predstavnika, Vijeće će provesti raspravu, te donijeti potrebnu odluku.

7.3. Europska Komisija

Uloga Europske komisije u ZRP sastoji se u davanju prijedloga, posredovanju između država članica radi usvajanja prijedloga, te nadgledanju provođenja postojećeg zakonodavstva Zajednice. Komisija ima i velik utjecaj na ZRP zbog isključivog prava inicijative predlaganja. Funkcija komisije da nadgleda provođenje ZRP-a jedna je od ključnih komponenti kako bi se uspostavilo uniformno provođenje kontrolnog režima zajednice. Kako su za provedbu inspekcije i policijskih djelatnosti nadležne službe iz zemalja članica, komisija je imala ulogu nadzora provođenja propisa među inspeksijskim službama pojedinih članica. U počecima nadziranja nacionalnih inspeksijskih službi komisija je svoje osoblje regrutirala iz inspeksijskih službi pojedinih zemalja, a najčešći problemi s kojima se suočavala bile su pripremane i «nategnute» situacije za prezentaciju inspektorima Komisije. Kako bi se takve situacije izbjegle doneseni su amandmani na prvotno izdanje *Control regulation* koji su omogućili inspekciji nenajavljeni dolazak *in situ*, te nadzor rada nacionalnih inspeksijskih službi. Osim toga, omogućen im je pristup dokumentima inspeksijskih i drugih službi koje su vezane uz ribarstvo, kako bi se provjerom više izvora informacija utvrdila točnost podataka.

Metodologija inspekcijskih posjeta dijeli se u tri skupine: 1) Rutinske misije-najavljene³³, nenajavljene i neovisne misije kojima se nastoji provjeravati jednako provođenje ZRP diljem EU. Ovaj tip misija vrlo je važan jer su države članice često nevoljne striktno provoditi pravne regulative koje se tiču sustava *ukupnih dozvoljenih ulova*; 2) Specijalne misije- one se razlikuju od prve skupine po sadržaju kojim se bave. Specijalne misije su specifične za nadziranje provedbe tržišnih i strukturalnih mjera, *ribarskog napora*(eng. fishing effort), naziranju pilot projekata(primjerice satelitskog nadzora, informatizacije provjere podataka itd.), kontrolnih zahtjeva iz ugovora EU sa trećim zemljama. Ova vrst nadzora pokazala se uspješnijom u prikupljanju dokaza koji se potom mogu upotrebljavati u postupcima pred Sudom pravde(eng. Court of Justice) te za sastavljanje detaljnih izvještaja; 3) Žurne misije(eng. rapid response missions)- uglavnom se šalju za potrebe hitnih intervencija kao što su konflikti flota te provjeravanje provedbe međunarodnih ugovora.

Na temelju podataka koje komisija pribavi u svome nadzoru i onih koje su države dužne dostaviti komisiji, sastavljaju se godišnja izvješća pojedinih država(eng. Member State Reports³⁴) te komisijino konsolidirano izvješće(eng. Consolidated report). Svrha tih izvješća je uniformnost i harmonizacija u provođenju mjera zajedničke ribarske politike, a među ostalim, služi i za homogenizaciju te jačanje povjerenja u Europsku Uniju. Države koje neke od zahtijevanih mjera ne provode u potpunosti, uopće ih ne provode, ili ih provode lošije od drugih država članica naći će se u neugodnoj poziciji nakon objave navedenih izvješća(pretpostavlja se da će sama ta činjenica djelovati na određenu državu članicu u pravcu bolje provedbe potrebitih mjera).

Procesuiranje i sankcije prijestupnika ZRP-a sankcioniraju se na dvije razine: 1)na razini država članica; 2) supra-nacionalnoj razini(tj. razini EU). U slučaju kršenja propisa koji reguliraju ZRP(nedozvoljeno ribarenje, ribarenje bez dozvole, ribarenje u zabranjenim područjima, ribarenje bez najave vlastima, ribarenje nedozvoljenom opremom itd.) pojedina država članica dužna je provoditi svoje vlastite zakone i proceduru ovisno o protuzakonitoj radnji³⁵, a tako je navedeno i u članku 5 Osnivačkih ugovora. Ukoliko se države članice ne pridržavaju propisa može doći do jedne zanimljivosti, naime, ako određena država u čiju luku uđe brod pod stranom zastavom ne prijavi kršenje propisa navedenog broda, u tom joj se slučaju mogu oduzeti dodijeljene kvote za izlov(članci 31,32,36,21 *Control regulation*). U tablici III navodim razlike u kažnjavanju prijestupa vezanih uz ZRP. Glede sankcioniranja kršenja propisa koji reguliraju područje ZRP-a na višoj razini, odnosno na razini institucija EU, Komisija je zadužena za provođenje članka 169 Osnivačkih ugovora(Komisija u tom slučaju iznosi

³³ Unutar ove kategorije nadziranja inspekcijskih djelatnosti postoji mogućnost da se inspekcijski djelatnici druge države pridruže inspektorima komisije kao promatrači. Smatram ovu opciju vrlo važnom jer potencijalno omogućuje hrvatskim inspekcijskim službama nadzor talijanskih inspekcijskih službi u obavljanju posla. Takva opcija zahtjeva prethodni pristanak zemlje primateljice.

³⁴ Za sastavljanje tog izvješća države dostavljaju podatke o tehničkim i ljudskim resursima za obavljanje nadzora u ribarstvu; zakone i prateće propise koji reguliraju kršenje propisa; rezultate inspekcijskog nadzora(broj otkrivenih prekršaja, vrsta prekršaja) itd.

³⁵ Osnovne razlike su između zemalja koje provode common law model(Ujedinjeno kraljevstvo, Irska) te kontinentalnih zemalja koje provode administrativni zakonski sistem(Njemačka, Španjolska, Portugal). Ta razlika smatra se jednom od najvećih slabosti ZRP-a. No, bez obzira na sistem, države članice EU su autonomne u obavljanju policijskih i sudskih postupaka(ta se pozicija nije promijenila niti ugovorom iz Amsterdama). U propisivanju kazni države se ipak moraju pridržavati preporuka iz *Control regulation*, koja propisuje da se za kažnjavanje mogu propisivati: globe, zapljena opreme i ulova, zapljena broda, suspenzija ili oduzimanje dozvole za ribarenje. Tu listu države mogu upotrijebiti samostalnim dodatnim mjerama poput: oduzimanje poticajnih sredstava, ne-plaćanje ribljih proizvoda koji su povučeni s tržišta, vezanje isplate strukturne pomoći s efektivnom provedbom propisa itd.

određeni stav pred državu koja krši obveze, daje joj određeno vrijeme, a ako država u tom roku ne riješi problem, cijeli se slučaj iznosi pred Europski sud pravde). Ako pojedina strana država ima s EU potpisan ugovor o ribarenju određenog broja brodova u vodama Unije, tada ovlasti za oduzimanjem ili suspenzijom ribarskih dozvola u slučaju kršenja propisa ima Europska komisija.

Tablica IV: Razlike u kaznama pojedinih država članica EU

<i>Zemlja članica</i>	<i>Maksimalna kazna</i>	<i>Zatvor</i>	<i>Zapljenjena opreme, ulova</i>
Belgija	9,808E	Nema	Odlučuje sud
Danska	Nije specificirana	Nema	Odlučuje sud
Finska	Odlučuje sud	2 godine	Odlučuje sud
Francuska	75,550E(dvostruko za drugi prekršaj)	Nema	Odlučuje sud
Njemačka	75,900E	Nema	Odlučuje sud
Grčka		Do 6 mjeseci	
Irska	126,600E	Nema	Odlučuje sud
Italija	510E	Do 2 godine	Odlučuje sud
Nizozemska	Ovisi o kaznenom zakonu koji se primjenjuje		
Portugal	24,750E	Nema	Odlučuje sud
Španjolska	23,880E(kazna neće premašiti 35%vrijednosti broda)	Nema	
Švedska	1,148E po konjskoj snazi broda	6 mjeseci	Odlučuje sud
Ujedinjeno Kraljevstvo	75,200E nakon pravomoćne presude	Nema	Odlučuje sud

Izvor: Ronan J. Long, Enforcing the Common Fisheries Policy, Blackwell Science, 2000.g.

7.4. Europski Parlament

Europski parlament ima funkciju osiguravanja demokratske rasprave i kontrole odlučivanja europskih institucija. Europski parlament tijelo je Europske Unije koje se sastoji od predstavnika država članica. U početku su se u europski parlament slali predstavnici nacionalnih parlamenata, a od 1979.g. uvedeni su opći neposredni izbori na cijelom području Unije. Utjecaj parlamenta u zakonodavnom procesu postupno se povećavao. Na samom početku EP samo je davao *mišljenje*, a potom su njegove ovlasti rasle- prvo povećanje ovlasti odnosilo se na *postupak suradnje*; potom na *postupak odobrenja*; a najnovijom reformama EP dobio je i ovlast *su-odlučivanja* (ugovori iz Maastrichta i Amsterdama). No, europski parlament nije ono što se čini po nazivu, on ne bira vladu i samo na simboličnoj razini predstavlja demokratsku kontrolu. On provodi kontrolu Komisije, ali ne i Vijeća. Vijeće ga konzultira pri donošenju važnih odluka, ali se mišljenje Parlamenta u svim slučajevima ne mora uvažiti.

7.5. Odnos nadležnosti institucija EU i država članica u reguliranju i provođenju zakona iz sektora ribarstva

Nadležnost institucija EU da propisuju i reguliraju sektor ribarstva (legislativna funkcija) duboko je utemeljena i danas o tome gotovo da i nema spora. Takvo stanje ponajviše treba zahvaliti praksi Europskog suda pravde koji je u više slučajeva potvrdio podjelu ovlasti propisivanja legislative i njenog provođenja- između institucija EU te država članica (primjerice tzv. *Kramer case*, *Anklagemyndigheden v. Noble Kerr* itd.). Unatoč međudržavnom razvoju suradnje, zajedničkim inspekcijskim nadzorima te sličnim mjerama koje za cilj imaju približavanje pozicija među državama, nadležnost za provođenje propisa iz sektora ribarstva ipak ostaje u isključivoj nadležnosti država članica. Podjelu nadležnosti prikazujem u tablici V.

Tablica V: Podjela funkcija donošenja zakona i provedbe istih u Europskoj Uniji

<i>Razina zajednice</i>	<i>Razina država članica</i>
<u>Propisivanje zakona u ribarstvu</u> Ekskluzivno pravo	<u>Propisivanje zakona u ribarstvu</u> Limitirane ovlasti: • Prenesene ovlasti • Nacionalne mjere
<u>Provođenje</u> <u>Europski sud pravde</u> - nahodjenje po člancima 169-171 Osnivačkih ugovora	<u>Provođenje</u> - <u>Administrativni sudovi, sudovi za provođenje kaznenih zakona, ostala sudišta</u> (ova stavka ovisi o sudskom sustavu pojedine države članice)- sudska nadležnost u skladu s čl. 5 Osnivačkih ugovora
<u>Europska Komisija</u> - provodi funkciju nadziranja u skladu s čl. 155 Osnivačkih ugovora Prenesene ovlasti: odnosi se na zadatke povjerene joj od međunarodnih ribolovnih organizacija kao što su NAFO, CCAMLR ³⁶	<u>Provedba/inspekcijske službe</u> - nadležnost inspekcijskog nadzora sukladno čl. 5 Osnivačkih ugovora

Izvor: Ronan J. Long, *Enforcing the Common Fisheries Policy*, Blackwell Science, 2000.g.

³⁶ CCAMLR- «Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources»

8. Fenomen Quota Hopping³⁷

Fenomen *quota hopping* karakterističan je za tzv. zapadne vode EU (misli se na Atlantik i Baltičko more gdje se provodi sustav kvota). Termin označava praksu da osoba i brod jedne nacije izlovljavaju određenu količinu ribe unutar nacionalne kvote druge države. Brodovi koji prakticiraju quota hopping u vodama EU registrirani su i plove pod zastavom zemlje unutar čijih voda izlovljavaju kvote, dočim je njihovo porijeklo iz neke druge države (fenomen je zapravo specifičan za španjolske brodove koji najčešće plove pod zastavom Velike Britanije i Irske). Takvi brodovi su najčešće u vlasništvu tvrtki registriranih u Velikoj Britaniji, Francuskoj, Njemačkoj ili Irskoj; premda su zapravo svi ti brodovi de facto najčešće u rukama trgovinskih interesa iz Španjolske i Nizozemske. Quota hopping brodovi rijetko se pojavljuju u lukama gdje su registrirani, osim ako nacionalnim propisom nije drugačije zahtijevano. Upravo takvi brodovi predstavljaju jedinstven problem jurisdikcijske nadležnosti kontrolnih službi u državi čiju zastavu nose, državi odakle de facto pripadaju, a nešto manji i za državu u kojoj obavljaju iskrcaj.

Do pojave fenomena quota hoppinga došlo je iz više razloga, a ovdje nabrajam neke važnije:

- Gubitak tradicionalnih ribolovnih područja nakon uvođenja instituta gospodarskog pojasa u 70-ima
- Prevelik kapacitet ribolovne flote EU
- Prevelik kapacitet španjolske flote pred uključenje u članstvo Europskih zajednica
- Ograničen pristup španjolskim ribarima u vode u kojima su nekoć tradicionalno lovili
- Nedostatak pravila u nekim državama članicama kojima bi se osigurala ekonomska povezanost djelatnosti brodova i država pod čijim zastavama plove
- Ideologija slobodnog tržišta u Velikoj Britaniji koja je poticala rast broja brodova (povećan kapacitet) u nacionalnom registru te slobodna razmjena ribolovnih dozvola među ribarima

Pravi problem fenomena quota hopping iskazuje se u praksi Europskog suda pravde. Naime, Europske zajednice a kasnije i EU nastale su s ciljem rušenja razlika koji su konačno i kulminirale u II svjetskom ratu- nacionalnih, ekonomskih, socijalnih itd.. Navedeni problemi teško se mogu ukrštavati s problemom prevelike iscrpljenosti ribljih stokova i mjerama za njihovo očuvanje u obliku kvotnog sustava. Upravo se zato Europski sud pravde nalazi u teškoj poziciji jer ne može donijeti odluku o diskriminaciji španjolskih ribara koji primjerice love pod zastavom V.B. na osnovi nacionalnosti, a istovremeno brinuti i o sigurnoj održivosti ribljih stokova³⁸. Osim toga, cijelu situaciju dodatno otežava *sloboda proteka roba* kao jedno od temeljnih prava EU. Moguća rješenja kako otežati ribarenje quota hopping posadama pronađeno je u obvezama periodičkog vraćanja brodova u luku registracije; obveza da određen postotak posade broda bude iste nacionalnosti kao i zastava pod kojom plovi (taj je razlog opravdan pravom obalnog stanovništva koje se tradicionalno bavi ribarenjem da ima ekonomsku korist od istoga- tzv. *economic link*³⁹); sankcije u vidu smanjenja dozvoljenih kvota državama koje ne provode striktno obvezu kontrole; zajedničke inspeksijske ophodnje na moru;

³⁷ Prijevod termina quota hopping teško je prevesti pa ću u svom radu koristiti originalan izraz

³⁸ Detaljnije se može vidjeti u predmetu 221/91 *Factorame Ltd(No.2)* pred Europskim sudom pravde

³⁹ Obveza *economic link* uvedena je u V.B., a zahtjeva od svih brodova većih od 10 m da se 50% ulova iskrcava u luci registracije broda, da 50% članova posade budu stanovnici obalnih područja države registracije te obvezu dokazivanja da je obalno stanovništvo imalo ekonomsku korist od ribarenja dotičnog broda

inspekcijske ophodnje europske komisije itd.⁴⁰. Jedan od pokušaja sprečavanja fenomena *quota hoppinga* bila je i želja europske Komisije da se sustav nacionalnih kvota preuredi u sličan, ali ipak drugačiji sustav temeljen na *regionalnim kvotama*. No najnovije rješenje koje će, pretpostavlja se, najkvalitetnije spriječiti probleme vezane uz fenomen *quota hopping* pronađeno je u sustavu satelitskog nadziranja ribarskih brodova. Tim sustavom može se utvrditi trenutna pozicija određenog broda, vrijeme i lokacija ribarenja, mjesto iskrcaja te ostale potrebite informacije.

⁴⁰ Norveška je uvela jedinstven sustav kontrole koji zahtjeva da se svi brodovi nakon ribarenja moraju javiti na predviđene postaje (eng. *checkpoints*)

IV. ZAJEDNIČKA RIBARSKA POLITIKA EU **U NOVOM TISUĆLJEĆU**

9. Revolucija nadzora- Sistem detekcije brodova (satelitski nadzor)

Sedamdesetih godina prošloga stoljeća sektor ribarstva bio je među prvima koji su počeli koristiti satelitsku tehnologiju. Iako se u početku ta tehnologija koristila za meteorološke svrhe, bilo je jasno kako će razvoj tehnologije doći do stupnja kada se nadzor avionima iz zraka zamjenjuje satelitskim nadzorom brodova. Satelitsko praćenje brodova omogućuje jednostavniji, sigurniji, jeftiniji i efektivniji nadzor.

Pod općim pojmom *sustava nadziranja brodova* razumijeva se bilo koji automatski sustav koji prikuplja podatke o aktivnostima određenog broda. Skupljanje podataka provodi se pomoću više sustava koji mogu uključivati- obalni radar, elektroničke snimače pozicije instalirane na brodovima, satelitske komunikacijske sisteme za prijenos podataka od brodova do zemaljskih postaja koji potom transmitiraju podatke relevantnim postajama (vidi sliku V i VI).

Slika V: Satelit Europske svemirske agencije Envisat

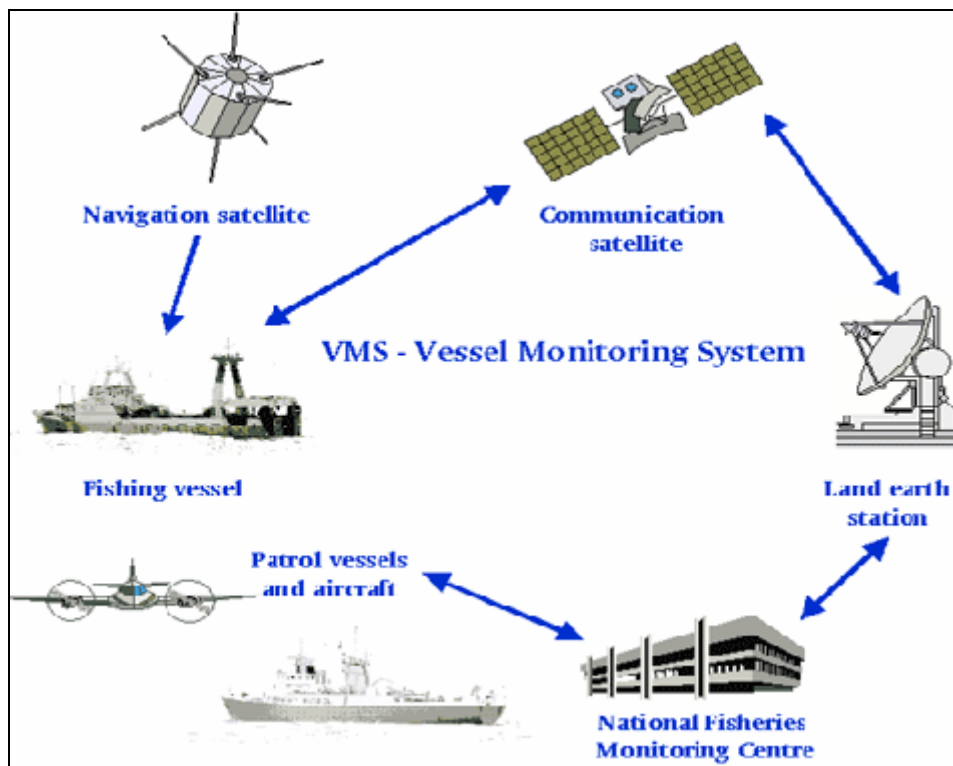

Izvor: <http://www.selper.org.uy/archivo/temas/Envisat.jpg>

Glede satelitskog nadzora treba razlikovati sustave nadzora koji ne komuniciraju s brodom i one koji komuniciraju (obično putem tzv. plavih kutija- eng. blue box). Sustavi bez komunikacije s brodom mogu snimiti stanje na određenom morskom području, no ne mogu identificirati točnu poziciju i podatke o pojedinim brodovima(pasivni sustavi). Takvi sustavi su manje korisni za provedbu kontrole ZRP. No za nadzor brodova u EU koristi se sustav(vidjeti sliku VI) koji uključuje uređaj za praćenje instaliran na brodu(tzv.

plavu kutiju) kako bi se aktivnim nadzorom mogla pratiti pozicija svakog pojedinog broda i to u vremenskim intervalima od 1-2 sata. Dobiveni podatci o ribarenju se putem satelita prenose u centre za nadzor ribarenja koji su smješteni u njihovim matičnim državama(eng. flag member state).

Slika VI: Shema nadziranja brodova(eng. Vessel Monitoring System)

Izvor: http://ec.europa.eu/fisheries/images/controle3a_en.gif

Nadziranje ribarskih brodova sastoji se od tri glavna aspekta:

1) Cijeli sustav mora imati mogućnost primanja podataka sa brodova(primjerice podatci o poziciji, brzini kretanja i kursu). Ti se podatci primaju u zemaljskim nadzornim postajama automatski preko satelita iz plave kutije broda koja je opremljena s GPS-om(eng. global positioning system), ili putem radio valova;

2) Sustav mora omogućavati zemaljskim postajama u matičnim državama upravljanje podacima. To znači da se dobiveni podatci moraju obraditi na način da se lako može provjeriti da li se određeni brod drži propisa i poštuje uvjete ribarenja(primjerice lovi li u dozvoljenoj zoni, pridržava li se vremena kada se smije ribariti itd.). U slučaju da se brod ne poštuje obveze, podatci o nepravilnostima u ribarenju šalju se nadležnim institucijama koje tada šalju svoje inspektore u nadzor i provjeru. Unutar ove stavke predviđeno je i spremanje podataka za statističke svrhe (primjerice podatci o ribolovnom naporu- broj dana provedenih u ribolovu, zone u kojima je lovio itd.);

3) Sustav mora omogućavati i distribuciju podataka. To se odnosi na slučajeve kao što su bilateralni sporazumi o ribarenju među državama, quota hopping slučajeve, ili slanje podataka regionalnim ribarskim organizacijama. U ovom slučaju mora se poštovati diskrecija podataka jer su ti podatci tretirani kao poslovna tajna i mogu biti od velikog gospodarskog značaja.

Navedeni sustav u početku se primjenjivao samo na brodove veće od 20 metara, s izuzetkom brodova koji love unutar obalnog pojasa od 12 nautičkih milja te brodova koji se u ribolovu ne zadržavaju dulje od 24 sata. Značajno je spomenuti i podatak da se Internetom šire informacije o načinu kako onesposobiti plavu kutiju za vrijeme ribolova; ali i obvezu da se kapetan broda mora osobno javiti nadležnim tijelima nadzora drugim kanalima ako uređaj ne radi (primjerice radio stanicom)- mjera kojom se nastoji minimalizirati namjerno onesposobljavanje plave kutije.

Neki autoriteti s područja ribarstva napominju kako sustav satelitskog praćenja brodova nije savršen, ali da u kombinaciji sa drugim metodama kao što su radarski i zračni nadzor daje izvrsne rezultate.

10. Reforma Zajedničke ribarske politike 2002.-2003.g.⁴¹

Na početku novoga milenija došlo je vrijeme za reviziju u sektoru ribarstva. Znanstvene analize u cijelom svijetu pa tako i morima EU pokazuju da se moraju poduzimati ozbiljniji koraci ako se želi zaustaviti trend opadanja količina ribljih stokova⁴². Tako se u nekim projekcijama navodi da je kapacitet ribarske flote EU još uvijek prevelik te da se mjere iz 90-ih godina nisu pokazale sasvim zadovoljavajuće (to se ponajviše odnosi na programe odlaganja i promjene namjene viška ribarskih brodova). Novi pravac razvoja ZRP naglasak stavlja na *načelo opreza*, održivi razvoj i zaštitu okoliša u ribarstvu. U nastavku ću ukratko prikazati razvoj sektora ribarstva kroz različite aspekte.

-Politika očuvanja ribljih stokova

Sa biološkog aspekta, održivost ribljeg fonda bit će ugrožena ukoliko se nastavi trend iskorištavanja pri današnjim stopama, a najugroženiji su demersalni riblji stokovi (primjerice oslić). Snimanje stanja u sektoru pokazalo je da se mjere predložene uredbom 3769/92 ne primjenjuju na zadovoljavajući način- napravljen je minimalan napredak sa tzv. *višegodišnjim pristupom* i režimom *ribolovnog napora*. Osim toga opetovano se upozorava kako se ne poštuju preporuke znanosti pri određivanju kvota za izlov, veličina oka na mrežama, zatvaranje određenih područja za ribarenje, zabrana ribarenja u određenim sezonama itd..

-Dimenzija očuvanja okoliša

Ova dimenzija je okosnica promjena Zajedničke ribarske politike EU, a odnosi se na potrebu integriranja dimenzije *okoliša* u ribarsku politiku. Navodi se manjak saznanja o isprepletenosti funkcioniranja morskih ekosistema, kao i negativne usputne posljedice koje su uzrokovane ribarstvom (primjerice zagađenja cijelih uvala oko ribogojilišta). Kao velika opasnost za biološku održivost navode se zagađenja koja prijete od industrijskih postrojenja današnjice, intenzivnog razvoja turizma ali i klimatskih promjena. Predlaže se odgovorno i suvislo upravljanje ribarskim i drugim aktivnostima (osobito onima koja se obavljaju uz obalu). Rješenje se može postići pomoću Integriranog upravljanja obalnim pojasom (eng. Integrated Coastal Zone Management), a ponajviše se to odnosi na osiguravanje koordiniranja različitim politikama.

⁴¹ Za ovaj odjeljak najiscrpnije informacije nalaze se u uredbi Vijeća 2371/2002, Green Paper- *The Future of the common fisheries policy*, te u Komunikaciji Europske Komisije i Vijeća o reformi ZRP

⁴² Osim u EU, trend ugroženosti ribljih stokova primijećen je i u nekim ribarskim velesilama kao što je Čile

-Politika flote

U pogledu obima flote već je dugo poznato da je kapacitet ribarske flote prevelik u odnosu na raspoložive riblje resurse. K tome, ubrzani razvoj tehnologije dovodi do povećanja efikasnosti ribarenja čime se direktno poništavaju efekti smanjenja flote(razvoj se odnosi na unaprjeđenja u ribolovnoj, telekomunikacijskoj te opremi za traženje ribljih zajednica). Programi namijenjeni smanjenju flote nisu se provodili u skladu s namjerama(to se poglavito odnosi na MAGP). Programi pomoći, usmjereni na modernizaciju, građenje i tekuće troškove isto tako spadaju među faktore koji doprinose neravnoteži kapaciteta flote i ribljih stokova.

-Nadzor i kontrola

U reviziji ZRP potiče se bolja suradnja među inspekcijskim službama, strože kazne za prekršitelje te centralizirano upravljanje- faktori koji trebaju pridonijeti osjećaju jednakog provođenja ZRP diljem zemalja EU. U ovom sektoru se opetovano spominje problem različitosti sankcija i sudskih procesa u zemljama EU.

-Ekonomska i socijalna dimenzija

Zajednička ribarska politika ima značajan ekonomski utjecaj. Organizacija zajedničkog tržišta i trgovinska politika nude proizvođačima carinske zaštite i potporu cijena⁴³. Kada se zbroje svi programi koji potpomažu sektor ribarstva godišnja suma koja se ulaže iznosi 1.1 milijardu Eura, a to predstavlja značajan postotak ukupnog prometa sektora(promet sektora iznosi 7 milijardi Eura od ribe uhvaćene u moru, te 2 milijarde od ribe proizvedene u akvakulturi). Prevelik kapacitet flote u kombinaciji sa strukturnim mjerama, potporama za jeftiniju naftu i razvojem tehnologije čine sektor ribarstva sve ranjivijim jer gospodarski rast sektora ne prati poboljšano stanje ribljih stokova, a to sve zajedno čine sektor neodrživim. Po pitanju zaposlenosti sektor je u laganom padu od početka 90-ih(zaposlenost je u razdoblju 1990.-1997.g pala za 19%, a u procesnom dijelu sektora za 10%). No, akvakultura bilježi rast zaposlenosti od 22%, što sveukupno daje računicu pada zaposlenosti od 13%(gubitak od 60 000 radnih mjesta). Za budućnost se preporuča novi pristup ekonomskog upravljanja kroz politiku pružanja potpora kako bi se postigao održiv razvoj i ekonomska stabilnost sektora; mjere za pomoć nezaposlenim ribarima u vidu prekvalificiranja kako bi se zaposlili u drugim djelatnostima; te promišljanje o prioritetima pomoći u razvoju akvakulture i procesnog sektora(osim zapošljavanja viška radne snage iz sektora ribarstva, misli se i na poboljšanje uvjeta u akvakulturi- primjerice primjena tzv. «čistih» tehnologija, održanje bioraznolikosti, pročišćavanje voda itd.).

-Akvakultura

Sektor akvakulture je za stanovništvo EU omogućio sigurniju opskrbu ribljim proizvodima bez pritiska na prirodne stokove(misli se na riblje zajednice koje slobodno obitavaju u morima), ali i mogućnost zapošljavanja u mnogim regijama koje su se tradicionalno bavile ribarstvom. No, opet se naglašava da i u tom segmentu ribarstva ima problema- prvi je svakako zagađenje okoliša prouzrokovano ekstenzivnim uzgojem na

⁴³ Više o programima pomoći vidjeti u odjeljku- Strukturalne mjere u procesnom i marketinškom sektoru

relativno malom području; a drugi problem je koegzistencija akvakulture sa sektorom turizma koji bilježi sve veći rast u zemljama EU.

-Ribarstvo Mediterana

Prostor Mediterana strateško je područje uz koje su vezane mnoge zemlje različitih kulturnih, vjerskih, etničkih i ekonomskih ostavština. Smatra se da bi Zajednička ribarska politika mogla igrati ključnu ulogu u uspostavljanju kvalitetnih veza tih zemalja nad zajedničkim resursima i ciljevima. Za razliku od strukturnih i tržišnih politika koje su u tim područjima u potpunosti integrirane, politike očuvanja resursa i upravljanja bile su primijenjene samo djelomično. Takvo stanje treba zahvaliti nekim specifičnostima Mediterana:

- Kontinentalni obrub vrlo je uzak i većina ribarskih aktivnosti odvija se u područjima pod jurisdikcijom obalnih država(teritorijalni pojas). Većina država (premda ne sve) ne proglašavaju daljnje širenje jurisdikcije na gospodarski pojas. Pretpostavlja se da bi zbog spornih pitanja oko granica takva proglašenja dovela do velikih pravnih sporova u pomorskom pravu.
- Ribolov u Mediteranu vrši se manjim brodovima kojima u pravilu upravljaju lokalni ribari iz tradicionalnih ribarskih mjesta.
- Ribarstvo i akvakultura igraju značajnu ulogu u gospodarstvu mediteranskih područja. Može se reći da je većina regija EU ovisnih o ribarstvu smještena u Mediteranskom bazenu.

Od početka 90-ih godina prošlog stoljeća EU je poduzela brojne mjere kojima se trebalo poboljšati upravljanje ribarstvom Mediterana. To je među ostalim uključivalo harmonizaciju tehničkih mjera, povećanje selektivnosti ribolovne opreme(uključujući zabranu velikih mreža sa malim promjerom oka) te poticanje na bolju međunarodnu suradnju(organizacije diplomatskih konferencija na Kreti i Veneciji, kao i pristup EU u relevantne regionalne organizacije među kojima su najvažnije *General Fisheries Commission for the Mediterranean*(GFCM) te Međunarodna komisija za konzervaciju atlantske tune(eng. International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas-ICCAT).

No, i nakon svih tih pokušaja rezultati nisu ohrabrujući, Mediteran kao da je neko drugo područje Zajedničke ribarske politike- međunarodna suradnja i jačanje inicijative komisije GFCM razvijaju se presporo; a nacionalne mjere i nadzor kao da nisu njihov prioritet. Na ovome mjestu valja napomenuti razlike u provođenju kontrole skandinavskih država i država Mediterana. Italija se spominje kao najveći prekršitelj ribolovnih propisa EU.

Primjena pravila o minimalnim veličinama ribe koje se smiju hvatati i tržiti slabo je primjenjivana, a manjka i tradicija striktno kontrole. Upravo zato je i rašireno mišljenje da se zaštita ribljih resursa bolje provodi pod jurisdikcijom obalnih država nego u međunarodnim aranžmanima, a upravo to pokušaj Hrvatske za proglašenjem ZERP-a čini legitimnim.

Kao jedan od najvažnijih aspekata ribarstva na temelju kojega se i određuju daljnje preporuke i mjere, jesu zasigurno i *znanstveni savjeti* koji u području Mediterana pate od manjkavosti podataka. Ako primjerice probamo pronaći procjenu ulova ribe u ZERP-u

dolazimo do vrlo kontradiktornih «znanstvenih» podataka koji se toliko razlikuju da uopće nema mjesta nekim ozbiljnijim analizama⁴⁴.

Najnoviji propis koji regulira ribolov na prostoru Mediterana je uredba Vijeća 1967/2006. I u toj uredbi ponovno se naglašava uloga komisije GFCM unutar koje se treba razvijati regionalna suradnja i upravljanje resursima na osnovi preporuka koje se donose u tom tijelu za područje GFCM divizija.

U navedenoj uredbi naglašavaju se sljedeći aspekti:

- Prekomjerni ulovi premalene ribe i zaštićena područja u kojima se mrijeste trebaju se izbjegavati kako bi se riblji stokovi mogli obnavljati
- Preporuča se povećanje veličine oka na mrežama kako bi se bolje zaštitila riblja mlad
- Glavno sredstvo zaštite u vidu održivog razvoja treba biti ograničavanje *ribarskog napora*
- Zahtjeva se bilježenje svih ulova koji prelaze težinu od 50kg, s preporukom da se taj prag mora smanjiti za određene vrste riba kako bi se bolje provodila kontrola ulova
- U članku 5 navodi se obveza država članica da do 31. Prosinca 2007.g. dostave relevantne informacije o ribolovnim područjima koja se trebaju zaštititi, kao i preporuke o upravljanju istima. Na osnovi tih informacija Vijeće ministara će odrediti zaštićena područja te dozvoljene i zabranjene ribolovne aktivnosti u njima (članak se odnosi na područja izvan teritorijalnih voda država članica)
- U IV poglavlju Uredbe navode se zabranjene metode ribarenja, karakteristike mreža za pojedine vrste riba itd.
- Poglavlje VII bavi se načinima upravljanja. Tako se navodi da Vijeće Europske Unije za pojedina područja može usvojiti sljedeće načine upravljanja ribarstvom: 1) upravljanje *ribarskim naporom*; 2) određivanje *tehničkih mjera*; 3) primjenu *sustava satelitskog nadziranja* za brodove duljine 10-15 metara; 4) privremenu ili trajnu *zabranu ribarenja u određenim zonama*. Uz sve to navodi se i da će upravljački planovi omogućiti izdavanje ribarskih dozvola u skladu s uredbom 1627/94
- Za pristanak ribarskih brodova koji žele iskrcati ribu, pojedina država članica određuje točna mjesta gdje se iskrcaj i prvo trženje ribe mogu obavljati.

-Razvoj načela vladanja unutar Zajedničke ribarske politike

Zajednička ribarska politika mora imati upravljanje koje je transparentno, efektivno, fleksibilno te sposobno za brzo i efikasno djelovanje u kritičnim situacijama. Osim navedenog u upravljanju sektorom ribarstva mora se dopuštati veći utjecaj zainteresiranih stranaka.

Da bi se ispunili neki od spomenutih ciljeva, EU je dala poticaj osnivanju *regionalnih savjetodavnih odbora* (eng. regional advisory committees). Svrha takve mjere bila je približiti i najmanje ribare k objektivama ZRP, tj. objasniti im zašto je potrebno štititi riblje resurse i provoditi određene zabrane. Takvim načinom i sami ribari postaju svjesni problema u sektoru te se jača kolektivna svijest o glavnim problemima ZRP. Osim ribara u takvim odborima sjede i predstavnici vlasti, nevladinog sektora, ekoloških udruga, predstavnici industrije, ekonomisti i ostale zainteresirane stranke.

Preporuča se i decentralizacija upravljačkih odgovornosti kako bi se zadovoljile lokalne i hitne potrebe u ribarstvu.

⁴⁴ Podosta informacija o ribarstvu Jadrana može se pronaći na stranici http://www.faoadriamed.org/croatia/adriamed_project_cro.html, no svejedno treba napomenuti manjak ključnih podataka

Uz gore navedeno zahtijeva se integriranje znanstvene baze u upravljački proces ZRP. Takva potreba izvire iz potrebe za multidisciplinarnim pristupom u sektoru pa bi u upravljanju među ostalima sudjelovali biolozi, ekolozi, ekonomisti te znanstvenici s područja socijalnih znanosti.

11. Perspektiva Hrvatske s osvrtom na problem ZERP-a

Republika Hrvatska smjestila se na jugoistoku Europe uz Jadransko more. Ukupna duljina obale RH iznosi 5835 km, a površina teritorijalnih voda 32 200km². Iz navedenih podataka lako se daje uočiti da Hrvatska pomorska zemlja velikog turističkog i gospodarskog potencijala. Sa ukupnim brojem stanovnika nešto manjim od četiri i pol milijuna stanovnika, i nevelikim ribolovnim kapacitetom ona može jamčiti biološku održivost ribljeg fonda Jadranskog mora. No, unatoč svim predispozicijama, prosječni Hrvat godišnje pojede svega 8kg ribe, dok je prosjek zemalja EU 22,7 kilograma po glavi stanovnika.

Ribarstvo RH uglavnom se odvija u teritorijalnim vodama, a malen ribolovni kapacitet i mnoštvo otoka pogoduju očuvanju ribljih stokova. No, Jadran kao cjelina, uzevši u obzir područja pod Talijanskom jurisdikcijom i otvoreno more, ugroženi su prevelikim izlovom koji se u tim područjima odvija.

Glavna gospodarska djelatnost na hrvatskoj strani Jadranskog mora je turizam, koji iz godinu u godinu donosi sve veće prihode. Uz turizam se vežu tradicija i kultura, a upravo u tom dijelu se prepoznaje duga prošlost ribarenja i života uz more ovdašnjeg stanovništva.

No da bi se takav trend mogao održati morska bogatstva Jadrana potrebno je zaštititi od zagađenja i prevelikog ribolovnog kapaciteta zemalja regije. Jadransko more osim ribarenja pogodno je i za transport. Upravo u tom aspektu postoji velika opasnost za Jadran u vidu potencijalnih ekoloških katastrofa. Jadransko more prema definiciji Konvencije o pravu mora(čl. 122) spada u tip zatvorenog ili poluzatvorenog mora, te je radi takvih karakteristika vrlo ugroženo od eventualnih zagađenja. Kao primjer na slici VII prikazujem potonuće tankera Prestige 2002.g ispred obala Španjolske, prilikom čega je iscurilo 64 000 tona nafte.

Slika VII: potonuće tankera «Prestige», jedna od najvećih havarija na Mediteranu

Izvor: http://www.noordzee.nl/images/Schip_Prestige_breekt_in_twee_EPA.jpg

Takva havarija na Jadranskom moru imala bi nesagledive posljedice na brojnim područjima.

Druga velika opasnost za biološku raznolikost Jadranskog mora prijete od prevelikog ulova ribe. Naime, područje otvorenog mora koje se nalazi između hrvatskih i talijanskih teritorijalnih voda pogoduje ilegalnom ulovu ribe koji se rijetko bilježi u očevdne. Italija je jedna od zemalja EU koja uz činjenicu da ima najveći ribolovni kapacitet na Mediteranu, ima i značajnu praksu ilegalnog ulova (česti su prijestupi talijanskih ribara u mnogim aspektima⁴⁵ZRP).

Upravo iz tih razloga Hrvatski Sabor je 3. listopada 2003.g. donio odluku o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru.

-Pravne osnove i legitimitet proglašenja Zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa⁴⁶

Ranije u radu naveo sam povijesne okolnosti u kojima je odlučeno da velik dio zemalja EU, koje ribare u tzv. zapadnim vodama (misli se na vode Atlantika i Baltika), proglašavaju gospodarske pojaseve koji su temeljem principa jednakog pristupa postali dijelom zajedničkih voda EU. Isto tako je i Republika Hrvatska, odnosno Hrvatski Sabor kao zakonodavno tijelo, donio odluku o proširenju jurisdikcije RH na Jadranskom moru. Okvir unutar kojega je takva odluka donesena jest Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu

⁴⁵ Informacije o tome može se vidjeti u «Green paper on the future of the common fisheries policy», http://ec.europa.eu/fisheries/publications/reform/green_paper/volume2_en.htm

⁴⁶ Izvorna odluka o proglašenju nalazi se na: <http://www.nn.hr/clanci/sluzbeno/2003/2250.htm>

mora iz 1982.g. koja je uspostavila prava obalnih država na proglašenje isključivog gospodarskog pojasa.

Odluka je donesena zbog velike ugroženosti živih morskih bogatstava u Jadranskom moru, a vodeći računa da u zadnjih nekoliko godina sve više raste ribolovni pritisak ne-jadranskih i ne-sredozemnih država, kao i upotreba tzv. brodova tvornica. Takva mjera je nužna zbog prekomjernog iskorištavanja živih morskih bogatstava Jadranskog mora, te zbog nemogućnosti primjene mjera planiranja, ograničavanja i nadzora ribolova u dijelu Jadrana koji se nalazi pod režimom otvorenog mora. Da se mjere nadzora zaista ne provode svjedoči i činjenica o nepostojanju kvalitetnih statističkih i zabilježenih podataka o ulovu u području ZERP-a⁴⁷. Ne-nadziranje tog dijela Jadrana za države regije bilo bi štetno pošto riba ne poznaje pojam nacionalnih granica, te se kreće slobodno, što implicira da se kvalitetna zaštita ne može provoditi bez proširenja jurisdikcije RH u vidu ekološko-ribolovnog pojasa.

Odluka u svom tekstu, osim razloga donošenja, spominje i ministarsku konferenciju o održivom razvoju ribarstva Mediterana (Venecija, 25.-26. studeni 2003.g.) koja se u vrijeme donošenja ove odluke još nije održala ali su njena načela bila unaprijed poznata. Odluka o proglašenju jurisdikcije RH na Jadranskom moru tako poštuje i načela Venecijanske konferencije u sljedećim točkama:

- Suvereno je pravo svake države da u skladu s međunarodnim pravom proširi svoju jurisdikciju na moru;
- Proširenje nacionalne jurisdikcije kao način da se omogući i nadzire održivi ribolov
- Usklađivanje mjera svih obalnih država u istraživanju, upravljanju i nadzoru ribolova
- Korištenje multilateralnih mehanizama u ostvarivanju tih ciljeva

U odluci se ne spominje striktno točka 7b venecijanske konferencije⁴⁸ koja izravno pogoduje proglašenju ZERP-a:Poduzimamo uspostavljanje i implementaciju politike za Mediteran kroz okvir GFCM-a, u svrhu osiguranja održivog iskorištavanja migratornih i dijeljenih vrsta ribe. Za postizanje toga, preporuča se (točka 7b):

«Razvoj upravljanja resursima i mehanizama konzervacije pogodnih za specifičnu prirodu ribarstva u Mediteranu, koje se posebice bazira na:

- Pravilima o *ribarskom naporu*
- Bilo kojoj tehničkoj mjeri koja se smatra potrebnom, uključujući **uspostavu zona** i perioda u kojima je ribolov zabranjen ili ograničen, uključujući zaštitu područja mriještenja i razvoja ribe, kao i razvoj selektivnosti ribarske opreme kako bi se smanjio negativan utjecaj na biološku raznolikost....»

Na kraju valja spomenuti kako odluka spominje i interes RH da se u Jadranu sačuva tradicionalno ribarstvo kao jedan od glavnih preduvjeta razvoja turizma i zadržavanja lokalnog stanovništva na otocima.

-Uvjeti i problemi oko početka primjene režima ZERP-a

Prema prvotnoj odluci primjena ZERP-a trebala je početi 12 mjeseci od njegovog uspostavljanja, dakle 3.listopada 2004.g., a do tog dana trebali su se uspostaviti

⁴⁷ U nedavnim raspravama oko financijske koristi koju talijanski ribari ostvaruju ulovom u ZERP-u iznesena je cifra od 300 milijuna eura profita, što može ali i ne mora biti istina, ali o tome je bez kvalitetnih podataka zaista teško špekulirati. No ako uzmemo sredinu od ponuđenih procjena (cca 30 000 tona- cca 90 000 tona), te činjenicu da je u tom pojasu hvata otprilike ¾ plave ribe, jednostavnom računom možemo reći da se radi o minimalnom iznosu od cca 100 milijuna eura.

⁴⁸ Detaljnije vidjeti na: http://ec.europa.eu/fisheries/press_corner/autres/declarationvenice_en.pdf

provedbeni mehanizmi, te eventualno sklapanje sporazuma i aranžmana sa zainteresiranim državama i Europskom Zajednicom⁴⁹.

No, pod silom međunarodnih pritisaka hrvatska je diplomacija posustala i 3. lipnja 2004.g. Hrvatski Sabor je donio odluku o dopuni odluke o proširenju jurisdikcije RH na Jadranskom moru u točki 3.: «Za zemlje članice EU, primjena pravnog režima ZERP-a RH, započet će nakon sklapanja Ugovora o partnerstvu u ribarstvu između Europske zajednice i republike Hrvatske⁵⁰».

Većina prigovora susjednih zemalja, poglavito Italije i Slovenije, oko proglašenja i primjene ZERP-a bila su usmjerena na način donošenja, te pozivanje na «nepostojeći» sporazum kojim se Hrvatska obvezuje na suradnju sa susjednim zemljama prilikom kreiranja, proglašenja i primjene istoga. Čitava situacija dodatno je pogoršana načinom kako je Italija proglasila svoju ekološku zonu- bez konzultacija kakve je i sama zahtjeva prilikom proglašavanja ZERP-a.

Takav razvoj događaja podizao je tenzije u svakodnevnoj političkoj sceni Hrvatske i susjednih zemalja (gotovo svakodnevno izbijali su incidenti u Piranskom zaljevu). Ono što ponovno napominjem jest činjenica da se u hrvatskim medijima dosta pažnje posvećuje ribolovnim problemima sa Slovenijom, a ta zemlja, za razliku od Italije, ima svega 2 veća broda koja bi se mogla baviti ozbiljnim ribolovom u ZERP-u koji će danom pristupanja republike Hrvatske u Europsku Uniju postati dijelom zajedničkih voda EU.

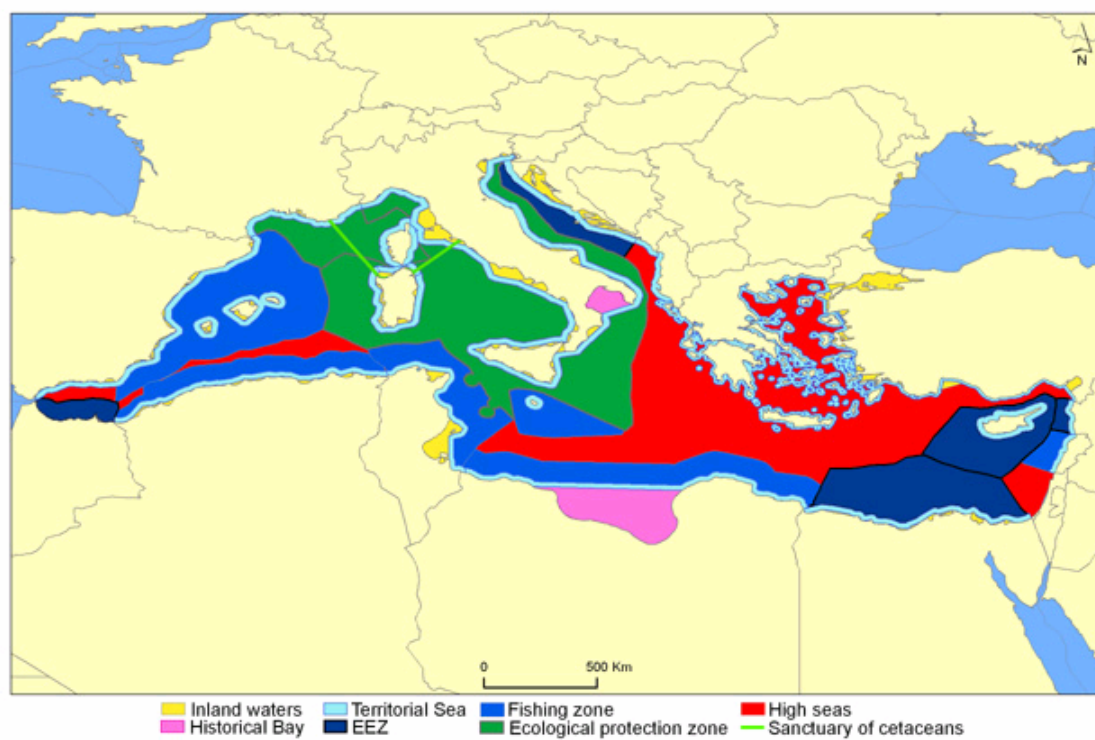
I konačno, u posljednjoj odluci o odgađanju ZERP-a, tj. odluci o izmjeni i dopuni odluke o proširenju jurisdikcije RH na Jadranskom moru, mijenja se točka 3. stavak 2. prvotne odluke: «Za države članice EU primjena pravnog režima ZERP-a RH započet će najkasnije s danom 1. siječnja 2008.g.». U istoj točki dodaje se stavak 3. kojim se Hrvatska obvezuje na partnerski odnos s državama članicama EU i europske Komisije, sukladno svojem statusu države kandidatkinje za članstvo u EU i važnosti dobrosusjedskih odnosa.

Za kraj, na slici VII prikazujem zemlje mediteranskog bazena sa proglašenim pojasevima.

⁴⁹ Kakve su provedbene mogućnosti RH za nadziranje ZERP-a možda će osvijetliti i podatak da se mašina jednog od najvećih patrolnih čamaca RH- «Sv. Mihovil» ne smije gasiti, jer ima problema pri paljenju- čemu sam osobno svjedočio prilikom nadziranja morskog područja oko Visa.

⁵⁰ Temeljnu odluku vidjeti na: <http://www.nn.hr/clanci/sluzbeno/2004/1531.htm>

Slika VII: Zemlje Mediterana sa proglašenim pojasevima

Izvor: <http://www.eurocean.org/contents.php?id=416>

12. ZAKLJUČAK

Novi milenij nosi nam nove probleme i nov pogled na svijet. Ako je od početka industrijske revolucije ideal čovječanstva bilo stjecanje kapitala, u ovome će mileniju zasigurno biti očuvanje prirode i održivost opstanka vrsta. Sveprisutne floskule ekonomije o gospodarskom rastu, u sektoru ribarstva susrele su se s nečim što je po svome postojanju funkcioniralo u hranidbenim lancima koji su evoluirali kroz milijune godina. Novi razvoj tehnologije pruža nam mogućnost da uništimo riblje zajednice za vrlo kratko vrijeme.

Da bi se takav trend zaustavio institucije Europske Unije rade na donošenju propisa i standarda koji trebaju spriječiti uništenje prirodnih resursa, uključujući i riblje. No u sektoru ribarstva to je vrlo osjetljivo pitanje. Uglavnom se svi deklarativno slažu da se riblje stokove treba zaštititi, no u primjeni odredaba ZRP među pojedinim zemljama EU primjećuju se velike razlike. Može se zaključiti da se zaštita ribljih fondova provodi bolje u rukama nacionalnih država, što nam najjasnije pokazuje primjer Norveške(država koja je upravo radi neslaganja u području ribarske politike na referendumu dva puta odbila članstvo u EU), od koje EU preuzima mnoga iskustva.

Glede Hrvatske može se zaključiti da je proglašenje ZERP-a još uvijek otvoreno poglavlje. U procesu pregovaranja susjedne države, članice EU, vrlo vjerojatno će vršiti veliki diplomatski pritisak da Hrvatska liberalizira režim ribarenja u ZERP-u kako bi se mogle zadovoljavati njihove potrebe za ribom. Hrvatska u takvoj situaciji treba tražiti način da ostvari vlastite interese, među kojima izdvajam: povećanje prosječne potrošnje ribe po glavi stanovnika, koja je trenutno usporediva jedino sa zemljama Afrike; modernizacija ribarske flote koja je sposobna ribariti u ZERP-u; osposobljavanje znanstvene baze koja će pružati točne podatke o količini i očuvanosti ribljih stokova; osnivanje obalne straže i inspeksijskih službi za nadzor ribarstva; potpuna preobrazba načina trženja i procesuiranja ribljih proizvoda s naglaskom na proizvodnji sekundarnih proizvoda itd..

Sve navedeno, a osobito stavke koje se odnose na utvrđivanje točnih podataka o količini ulova te inspeksijski i policijski nadzor trebaju pridonijeti jačanju pregovaračkih pozicija Hrvatske kako bi se ostvarili određeni vezani i nevezani interesi.

Na kraju, smatram potrebnim istaknuti potrebu izrade kvalitetne cost-benefit analize za sektor ribarstva kako bi se egzaktno moglo izraziti koliko Hrvatska gubi, a koliko dobiva ulaskom u članstvo EU. Iako je moguće da koristi koje bi mogli uspostaviti potpunom primjenom gospodarskog pojasa u Jadranu premašuju ono što nam pruža članstvo u EU.

POPIS LITERATURE

I. KNJIGE

1. Long, R.J. & Curran, P.A.: **Enforcing the Common Fisheries Policy**, Blackwell Science, 2000.g.
2. Mileta, V.: **Leksikon Europske Unije**, Politička Misao, Zagreb 2003.g.
3. **Uvod u Europsku Uniju**, Zbornik radova, MATE d.o.o., Zagreb 2004.g., uredila Ljerka Mintas-Hodak
4. **World book encyclopedia**, 2001., World book inc., Chicago

II. ČLANCI

5. **Agreement on Fisheries Management Zone**, Malta-EU information Centre, August 2002.
6. Crnić- Grotić, V.: **Zajednička ribarska politika EU i treće zemlje: primjer Norveške**, izdano u Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2004.g.
7. Franičević, V.: **A short overview of the status of aquaculture in Croatia**
8. Gulija, B.: **Upravljanje ribarstvom**, Euroscope, 2003.g.
9. **Implementing the European Fisheries Fund**, Brussels, 5. October 2006.
10. **Managing fisheries in the EU**, <http://europa.eu.int/comm/fisheries>
11. **Ribarstvo**, Enter Europe- vodič kroz informacije o Europskoj Uniji
12. **Subsidies to the European union Fisheries Sector**, Institute for European Environmental Policy
13. **The Mediterranean is the third most important region for EU-25 fisheries**, http://www.eustatistics.gov.uk/Download.asp?med%20catches_tcm90-43818.pdf
14. **The Vessel Detection System**, http://ipsc.jrc.ec.europa.eu/showdoc.php?doc=promotional_material/FISH_VDS.pdf&mime=application/pdf
15. Turkalj, K.: **Kako podignuti razinu očuvanja i zaštite morskih bogatstava**
16. Turkalj, K.: **Reforma zajedničke ribarske politike Europske zajednice- s naglaskom na problematiku širenja jurisdikcije na moru**
17. Turkalj, K.: **UN Sporazum o pograničnim ribljim naseljima i vrlo migratornim vrstama iz 1995.**
18. **Zajednička ribarska politika**, Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, <http://www.mvpei.hr/MVP.asp?pcpid=1123>

III. DOKUMENTI

19. **Communication from the Commission on the reform of the Common fisheries policy**, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2002.
20. **Consolidated version of the Treaty establishing The European community**, Official Journal C 325, 24. December 2002.
21. **Council Regulation (EEC) No 3760/92 of 20 December 1992 establishing a Community system for fisheries and aquaculture**, Official Journal L 389, 31 December 1992.

22. **Council Regulation (EC) No 2555/2001 of 18 December 2001**, Fishing TACS and QUOTAS 2002.
23. **Council Regulation (EC) No 2371/2002 of 20 December 2002 on the conservation and sustainable exploitation of fisheries resources under the Common Fisheries Policy**
24. **Council Regulation (EC) No 1967/2006 concerning management measures for the sustainable exploitation of fishery resources in the Mediterranean Sea**, Official Journal of the European Union L 409, 30 December 2006.
25. **Decision on the extension of the jurisdiction of the republic of Croatia in the Adriatic sea**, <http://www.un.org/Depts/los/index.htm>
26. **Declaration of the ministerial conference for the sustainable development of fisheries in the Mediterranean**, Venecija, 25.-26. studeni 2003.g.
27. **Evropski sklad za ribištvo**, Evropska komisija, Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, Luxembourg, 2006.g
28. **Facts and figures on the CFP, Basic data on the Common Fisheries Policy**, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2001.
29. **Green paper-** The future of the common fisheries policy, European Commission, 2002.g.
30. **Odluka o proširenju jurisdikcije republike Hrvatske na Jadranskom moru**, www.nn.hr

Osim navedenih izvora literature koristio sam i Internet baze podataka kao što su www.eu.int, www.wikipedia.com itd..

Gotovi seminarski, maturski, maturalni i diplomski radovi iz raznih oblasti, lektire , puškice, tutorijali, referati - specijalizovan tim za usluge visokokvalitetnog pisanja, istraživanja i obradu teksta za kompletan region Balkana.

Posetite nas na sajtovima ispod:

WWW.MATURSKIRADOVI.NET

WWW.SEMINARSKIRAD.ORG

WWW.MATURSKI.NET

WWW.MATURSKI.ORG

WWW.SEMINARSKIRAD.INFO

Dostupni smo Vam 24h 365 dana u godini.

Za gotove verzije rada obratiti se na mail:

maturskiradovi.net@gmail.com

061/ 11-00-105

Seminarski, diplomski, maturski radovi, prevodi na engleski i eseji...